

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen 2024

Sisällysluettelo

1	Johdanto.....	3
2	Katsaus Pirkanmaan väestön hyvinvointiin vuonna 2024.....	4
2.1	Sosiaalinen eriarvoisuus	6
2.2	Ylipainon ja lihavuuden esiintyvyys ja ehkäisy Pirkanmaalla	7
3	Hyvinvointisuunnitelmien yhteisten painopisteiden toteuma.....	9
3.1	Yksilöllisten hyvinvointia edistävien valintojen mahdollistaminen	9
3.2	Liikkumisen ja aktiivisuuden edistäminen	14
3.3	Mielen hyvinvoinnin edistäminen ja tukeminen	17
3.4	Osallisuuden ja yhteisöllisyyden lisääminen	19
3.5	Arjen turvallisuuden lisääminen ja hyvinvointia edistävä elinympäristö	22
4	Yhteistyötä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä	26
4.1	Hyte-neuvottelut.....	28
4.2	Järjestöyhteistyö	29
4.3	Matalan kynnyksen kohtaamispaikkatoiminta	30
4.4	Kulttuurihyvinvointi	32
4.5	Ehkäisevä työ	36
5	Hyte-kerroin.....	37
6	Hyte-työn koordinointi ja johtaminen	39
7	Hyvinvointisuunnitelmien päivittäminen vuonna 2025	41
8	Lähteet ja lisätietoa	42

1 Johdanto

Pirkanmaan alueellinen hyvinvointikertomus ja -suunnitelma vuosille 2023–2026

hyväksyttiin toimeenpantavaksi Pirkanmaan aluevaltuustossa 12.2.2024.

Suunnitelmakokonaisuuteen kuuluvat samalle aikajänteelle laaditut ehkäisevän päihdetyön suunnitelma, ikääntyneiden hyvinvointisuunnitelma sekä lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, neuvolasuunnitelma ja opiskeluhuoltosuunnitelma ([Säännöt, ohjelmat ja suunnitelmat - pirha.fi](#)). Näillä kuudella alueellisella hyvinvointisuunnitelmalla sekä niihin rinnastettavalla väkivallan ehkäisyn toimenpidesuunnitelmalla vuosille 2024–2026 on yhteiset painopisteet ja tavoitteet, joiden toteutumista tässä vuosiraportissa seurataan. Raportissa kerrotaan myös kulttuurihyvinvoinnin toimenpiteistä vuonna 2024, joita osaltaan ohjaa Pirkanmaan alueellinen kulttuurihyvinvointisuunnitelma.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen (hyte) on lakisääteisesti hyvinvointialueen ja kuntien yhteinen tehtävä (612/2021 6 § ja 7 §) ja siten jatkuvan yhteiskehittämisen kohteena. Järjestöjen rooli sekä kuntien että hyvinvointialueen hyte-työn kumppanina on merkittävä.

Hyte-työn sisäinen organisointi ja johtaminen talouden tasapainottamista toteuttavassa Pirkanmaan hyvinvointialueen (Pirha) organisaatiossa on edelleen osin rakentumassa. Vuonna 2024 jatkunut maailmantilanteen epävakaus ja Suomen taloudellisen tilanteen vaikutukset ovat aiheuttaneet jaettua huolta hyvinvointialueen asukkaiden hyvinvoinnista ja jaksamisesta. Vuoden 2024 hyte-neuvotteluissa teemana oli lasten ja nuorten hyvinvointi. Kuntien ja järjestöjen kanssa käydyissä neuvotteluissa nousi esiin kasvanut tarve vanhemmuuden tuelle.

Hyte-työtä tulisi tehdä kaikkien asukkaita, asiakkaita ja potilaita kohtaavien henkilöiden toimesta. Kun ihminen kohdataan kokonaisvaltaisesti aiheuttaa se jo itsessään myönteisen tunteen ja luo luottamusta toimijoita kohtaan. Myös ammattilaisen tekemä interventio, puheeksi otto, voi herättää ajatuksen siitä, että yksilön oman toimijuuden tueksi on saatavilla tietoa ja palveluja elintapamuutosten tekoon. Ammattilaisen sensitiivinen ja kunnioittava tapa kohdata ja ottaa asioita puheeksi on tärkeää. Kun monisyyksistä, vaikeista asioista kuten lihavuudesta, rahapelaamisesta, väkivallasta tai päihteiden käytöstä pystytään keskustelemaan, voidaan poistaa aiheita leimaavia stigmoja ja päästä ratkaisujen äärelle.

2 Katsaus Pirkanmaan väestön hyvinvointiin vuonna 2024

Noin 540 000 asukkaan Pirkanmaa muodostaa Suomen suurimman hyvinvointialueen. Alle 18-vuotiaita lapsia ja nuoria alueella on noin 97 000, yli 75-vuotiaita noin 34 000. Hyvinvointialueella työskenteli vuoden 2024 lopussa noin 20 000 ammattilaista.

Pirkanmaan syntyvyys on koko maan keskimääräistä tasoa matalampi. Pitkällä aikavälillä vuoteen 2040 mennessä 0–17-vuotiaiden lasten määrän ennustetaan laskevan 7 % ja nuorten 18–24-vuotiaiden nuorten aikuisten määrän vähenevän 4 %. Tampereen kaupunkiseudulla kuitenkin 0-6-vuotiaiden määrän ennustetaan kasvavan 14 % muun muassa maahanmuuton seurauksena. Työikäisten 25–64-vuotiaiden määrän ennustetaan lisääntyvän 21 %. Merkittävin kasvava väestöryhmä on ikääntyneet ja yli 75-vuotiaiden määrän ennustetaan kasvavan 41 % vuoteen 2040 mennessä.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) mukaan vammaisten henkilöiden osuus Pirkanmaan väestöstä Pirkanmaalla on noin 2,4 %. Vammaispalveluissa korostuu yli 65-vuotiaiden asiakkaiden palvelutarve. Pirkanmaan hyvinvointialueen vammaispalvelujen kehittämisohjelmaa, VAPA2035, valmisteltiin vuonna 2024 ja sen toimeenpano käynnistyy vuonna 2025.

Tilastokeskuksen 6.3.2025 mukaan suomalaisista 9 % kuului vuonna 2024 kotitalouksiin, joilla oli vaikeuksia tai suuria vaikeuksia saada tulot riittämään pakollisiin menoihin. Heidän osuutensa kasvoi kolmatta vuotta peräkkäin ja oli lähes samalla tasolla kuin vuonna 2004. Kaikkiaan 11,5 % lapsista asui vuonna 2024 kotitalouksissa, joissa oli vaikeuksia saada tulot riittämään pakollisiin menoihin.

Työttömyys on Pirkanmaalla koko maan keskitasoa vähäisempää, mutta työttömien määrä on kasvusuunnassa. Pitkäaikaistyöttömiä Pirkanmaalla on koko maan keskiarvoa vähemmän. Syrjäytymisriskissä olevien työelämän, koulutuksen ja asevelvollisuuden ulkopuolella olevien nuorten (NEET-nuoret) määrä on kasvanut vuosien 2022 (12,8 %) ja 2023 (15,1 %) välillä, vuodesta 2024 ei ole vielä tietoa saatavilla.

Pirkanmaan hyvinvointialueen väestön sosiaali- ja terveystarveluonnetar vastaa THL:n palvelutarvekertoimien perusteella koko maan keskimääräistä tasoa. Vastaavasti THL:n kansallisen terveystarveluonnetar perusteella Pirkanmaan sairastavuus ja työkyvyttömyys ovat koko maan keskitasoa. Palvelutarve kuitenkin vaihtelee eri puolilla Pirkanmaata. Erityisesti hyvinvointialueen reuna-alueilla palvelutarve on suurempi muun muassa väestön ikäraken-

teen vuoksi. THL:n alueellisessa asiantuntija-arviossa ennakoidaan Pirkanmaan hyvinvointialueen palvelutarpeiden kasvavan tulevina vuosina väestömäärän sekä ikääntyneiden määrän kasvun myötä.

Päihdetilannekyselyn perusteella alaikäisten sähkötupakan, nikotiinituotteiden, alkoholin ja nuuskan sekä huumeiden käyttö herättivät huolta ja puuttumisen tarvetta. Pirkanmaan ehkäisevän päihdetyön **päihdetilannekysely** toteutettiin marraskuussa 2024 yhteistyössä Pirkanmaan kuntien kanssa. Aikuisten kyselyyn vastasi 2876 henkilöä ja nuorille toteutettuun 2763. Vastausmäärät vaihtelivat kunnittain ja vastaajissa korostuivat etenkin työikäiset ja naissukupuoli. Yli kolmasosa kyselyyn vastaajista oli kokenut pelkäävänsä vastaan tulevia päihtyneitä henkilöitä ja useampi kuin joka viides aikuinen sekä 15 prosenttia nuorista olivat joutuneet päihtyneen henkilön ahdistelemiksi viimeisen vuoden aikana.

Ehkäisevän päihdetyön hyötyjä kyseenalaistettiin kyselyyn vastanneiden kommentteissa. Samalla kuitenkin nuorten vastauksissa kaivattiin lisää tietoa päihteiden haitoista koulun kautta sekä vanhempien vahvempaa kiinnostusta ja läsnäoloa nuorten arjessa. Alaikäisten päihteiden käytössä huolta herättivät kaikki päihteet, mutta etenkin alkoholi, sähkötupakka ja nikotiinipussit saivat kyselyssä korkeita lukuja. Myös alaikäisten energiajuomien kulutus nousi huolenaiheeksi. Sen sijaan alaikäisten rahapelaamiseen ei nähty yhtä tarpeelliseksi puuttua, vaikka toivottiinkin rahapelien markkinointiin puututtavan.

Aikuisten päihteiden käyttöön puuttuminen jakoi enemmän mielipiteitä. Iso osa aikuisista ei osannut sanoa tai ei halunnut puututtavan alkoholin anniskeluun omassa kunnassaan. Enemmistö oli myös tyytyväisiä nykyiseen tilanteeseen alkoholin anniskelussa. Sen sijaan vajaa puolet vastaajista halusivat puututtavan tiukemmin etenkin päihtyneille myyntiin.

Vajaa kolmannes aikuisista oli ollut huolissaan oman läheisen alkoholinkäytöstä ja viidennes tupakka- ja nikotiinituotteiden käytöstä. Nuorista suurin osa ei ollut joutunut olemaan huolissaan läheistensä päihteiden käytöstä mutta huolta jommastakummasta päihteestä oman läheisen kohdalla oli joutunut kokemaan noin 16–17 prosenttia. Noin kuusi prosenttia aikuisista tai vähemmän ilmoitti olleensa huolissaan omasta päihteiden käytöstään jonkun päihtyneen osalta. Näitä vastaajia tarkemmin tutkittaessa alkoholin käytöstään huolissaan olevista 69 prosentilta vastaanotolla käyneistä oli kysytty omasta alkoholinkäytöstä ja 37 prosenttia heistä oli saanut neuvontaa. Omasta tupakka- ja nikotiinituotteiden käytöstä huolissaan olleista 58 prosentilta oli kysytty tupakka- ja nikotiinituotteiden käytöstä ja 28 prosenttia oli saanut niistä neuvontaa. Rahapelaamisen osalta puheeksi ottoa oli tapahtunut selkeästi vähiten, ainoastaan 16 prosentilta omasta

pelaamisesta huolissaan olevilta oli kysytty pelaamisesta ja vain kymmenen prosenttia oli saanut neuvontaa.

2.1 Sosiaalinen eriarvoisuus

Sosiaalinen raportointi on yksi rakenteellisen sosiaalityön tietotyön menetelmä, jonka tarkoituksena on tuottaa ilmiötason tietoa, jota kerätään laajasti sosiaalityön ammattilaisilta, asiakkailta, yhteistyökumppaneilta ja asukkailta. Vuoden 2024 teemoina Pirkanmaalla olivat huumeilmiöt, köyhyys, lähisuhdeväkivalta sekä asunnottomuus, jonka osalta raportointiin Sisä-Suomen yhteistyöalueen tilanteesta. Raporttien johtopäätöksinä todettiin muun muassa erityisesti lähisuhdeväkivallan nousseen esiin yhteiskunnallisena ongelmana Pirkanmaalla. Taloudellisten toimintamahdollisuuksien osalta todettiin, että ne ovat yhteydessä eriarvoisuuteen ja syrjäytymiseen, ja marginalisaatio puolestaan vaikuttaa sosiaaliseen turvallisuuteen, terveyteen ja toimijuuteen. Nämä köyhyyden ilmenemis- muodot muodostavat systeemin, jossa yhteen tekijään vaikuttamalla voidaan saada aikaan suurempia yksilö- ja rakennetason muutoksia.

Tampereella huumeiden käytön tilanne on ollut kasvussa jätevesitutkimuksen ja avohuumehoidon lähetteen lukumäärän perusteella. Häätöjen lukumäärä on kääntynyt kasvuun Tampereella (vuonna 2024 kasvua 44 % vuoteen 2023 verrattuna ulosottoviranomaisen tilastojen mukaan) ja yhteydenotot sosiaalipalvelujen ohjaukseen ja neuvontaan ovat lisääntyneet erityisesti talous- ja asumisen ongelmien osalta.

Taloushuolet ja päihdekäyttö indikoivat väkivallan määrän kasvua, joten väkivaltaa kokevien henkilöiden lukumäärän voi ennustaa kasvavan tulevana kuukausina.

Sosiaalisten raporttien mukaan Pirkanmaalla Tampereen kahdella turvakodilla oli vuonna 2024 706 asiakasta. 189 palveluun hakeutunutta henkilöä ohjattiin muualle turvakotiin.

FinLapset-kyselytutkimuksessa (2024) Pirkanmaan hyvinvointialueen esikouluikäisten lasten äideistä 20,6 prosenttia ja isistä / toisista vanhemmista 29,2 prosenttia raportoi kokeneensa parisuhdeväkivaltaa 12 kuukauden aikana. Äideistä 9,9 prosentilta ja isistä / toisista vanhemmista 4,8 prosentilta oli kysytty lähisuhdeväkivallasta lapsen jonkun neuvolakäynnin yhteydessä.

Marraskuussa 2024 Yle uutisoi Pirkanmaalla kuolleen seitsemän naista väkivallan seurauksena edellisten 12 kuukauden aikana. Kuudessa tapauksessa kyse oli lähisuhteesta.

2.2 Ylipainon ja lihavuuden esiintyvyys ja ehkäisy Pirkanmaalla

Lihavuus on yleistynyt väestössä viime vuosikymmenten aikana. Aikuisten, 20–64-vuotiaiden, lihavuus on Pirkanmaalla maan keskitasoa yleisempää (Pirkanmaa 25,7 % / koko Suomi 24,4 %). Ylipainon ja lihavuuden osuus nousee Pirkanmaalla kouluikäisillä, erityisesti yläkouluikäisillä lapsilla ja nuorilla, joiden kohdalla trendi on ollut hiukan kasvava: vuonna 2017 ylipainoisten 8. ja 9. luokan oppilaiden osuus oli 16,4 prosenttia ja vuonna 2023 luku oli 17,1 prosenttia. Mikäli indikaattorina pidetään pelkästään lihavuutta, korostuu tämä ikäluokka vielä enemmän. Ylipainoisten ja lihavien lasten ja nuorten lukumäärä on kasvanut kaikissa ikäluokissa (2–16-vuotiaat) (Finlapset 2023: Sotkanet).

Sekä yksilölle että yhteiskunnalle aiheutuvien haittojen vuoksi lihavuutta on pyrittävä ehkäisemään. Myös Pirkanmaan päättäjät ovat tarttuneet lihavuuden yleisyyden negatiiviseen kehitykseen. Vuonna 2024 vastattiin kahteen valtuustoaloitteeseen ylipainon ja lihavuuden ehkäisyn ja hoidon tehostamisesta Pirkanmaalla.

Elintapaohjaukseen panostaminen säästää yhteiskunnan kustannuksia, sillä ennalta-ehkäisy on aina huomattavasti sairauksien hoitoa edullisempaa. Pirhassa toteutettiin vuonna 2024 elintapaohjauksen hyötymekanismilaskenta, joka arvioi elintapaohjauksella potentiaalisesti saavutettavaa vuosittaista bruttokustannushyötyä [Elintapaohjauksen vaikuttavuusmittariston kehittäminen](#) (innokyla.fi).

Pirhan elintapaohjauksen hyötymekanismilaskennassa kustannusvaikuttavuutta arvioidaan seuraavan kuuden toimintamekanismin kautta: 1) järjestöjen ja yhdistysten pariin ohjataan asiakkaita aikaisempaa enemmän, 2) elintapaohjaus laskee elintapasairauksia sairastavien määrää, 3) parantuneet elintavat vaikuttavat positiivisesti väestön mielen-terveyteen, 4) ikääntyneiden asumispalveluiden käyttö vähenee, 5) päihdeneuvonta/-työ vähentää laitospaikkaa/asumispalveluiden tarvitsevien määrää ja 6) väkivallan ehkäisy. Elintapaohjauksen hyötymekanismien potentiaalinen bruttohyöty Pirkanmaalla arvioidaan olevan yhteensä 13 - 25 miljoonaa euroa vuodessa, laskettuna maltillisella kahdesta neljään prosentin muutoksella väestön elintavoissa.

Väestötasolla elintapasairauksien aiheuttamat suorat kustannukset Pirkanmaalla ovat 140–280 miljoonaa euroa vuodessa, joka vastaa euroissa noin 5–10 prosenttia Pirhan toimintakuluista vuonna 2023. Arvio perustuu alueen sairastavuuteen ja kansallisiin tutkimustuloksiin. Näistä lihavuuden aiheuttamat suorat kustannukset ovat noin 90–190 miljoonaa euroa vuodessa. Skaalan yläpäässä on huomioituna lihavuuden lisäksi myös liikkumattomuudesta johtuvat kustannukset.

Elintapaohjauksella pystytään vaikuttamaan noin yhdeksään prosenttiin elintapa-sairauksien aiheuttamista suorista kustannuksista. Kaikista suurimmat bruttohyödyt 5,5–10,4 miljoonaa euroa, syntyvät oletetusta mekanismista, jossa elintapaohjaus laskee elintapasairauksia sairastavien määrää. Laskennan parametreinä on käytetty Pirkanmaan perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon käyntimääriä ja niiden kustannuksia. Asiakkaiden ohjaaminen järjestöjen ja yhdistysten palveluihin aikaisempaa useammin lisää kustannusvaikutusta. Tämä hyöty on arvioitu olevan noin 2–4 miljoonaa euroa.

Hyötylaskennan yhteydessä syntynyt elintapaohjauksen vaikuttavuusmittaristolaus toimii selkeyttävänä seurannan ja toiminnan johtamisen työkaluna. Mittarit on jaoteltu kolmeen kategoriaan niiden toteutettavuuden mukaan (heti, lisäselvitysten jälkeen, myöhemmin).

Elintapaohjauksen kustannushyödyn realisoituminen edellyttää pirhalaisen elintapaohjauksen toimintamallin viimeistelyä ja käyttöönottoa palvelulinjoilla ja toimialueilla. Vaikuttavan elintapaohjauksen toimintamallia on kehitetty elintapaohjauksen verkoston yhteistyönä ja erityisesti Suomen kestävä kasvun RRP2, Pirkanmaan HOPPU-hankkeen investointi 2 toimenpiteillä. Kansallisen tavoitteen mukaisesti alueille rakennettiin elintapaohjauksen palvelutarjottimet ja Pirkanmaan Hyvinvointia elintavoilla -sivustolle on koottu tietoa, itse- ja omahoito-ohjelmia ja alueellisesti tarjolla olevia palveluita elintapaohjauksen ja muutosten tueksi. Liikuntaneuvontaan, ravitsemusohjaukseen ja kulttuurihyvinvoinnin palveluihin ohjaamiseen on kehitetty toimintamalleja vuoden 2024 aikana. Ammattilaisten osaamisen lisäämiseen elintapojen ja sairastumisriskin puheeksiotossa, varhaisessa tunnistamisessa ja motivoivan vuorovaikutuksen osaamisessa on kehitetty työkaluja ja järjestetty koulutusta. Lasten ja nuorten lihavuuden ehkäisyn ja hoidon hoito- ja palveluketju on olemassa, mutta aikuisten vastaava vielä puuttuu. Kasvokkain tapahtuvan henkilökohtaisen ohjauksen rinnalle on suunniteltu sekä verkkopohjaisia ratkaisuja että vaikuttavaksi todettua ryhmätoimintaa, joiden käytäntöön vieminen hyvinvointialueella tapahtuu vuoden 2025 aikana.

3 Hyvinvointisuunnitelmien yhteisten painopisteiden toteuma

Pirkanmaan alueellisten hyvinvointisuunnitelmien yhteiset viisi painopistettä ovat seuraavat:

1. Yksilöllisten hyvinvointia edistävien valintojen mahdollistaminen
2. Liikkumisen ja aktiivisuuden edistäminen
3. Mielen hyvinvoinnin edistäminen ja tukeminen
4. Osallisuuden ja yhteisöllisyyden lisääminen
5. Arjen turvallisuuden lisääminen ja hyvinvointia edistävä elinympäristö

Jokaisen painopisteen alla on kuvattuna siihen liitetty kolme tavoitetta, joiden toteutuneita toimenpiteitä, onnistumisia ja haasteita on koottu kappaleisiin 4.1–4.5. Muilla tässä yhteydessä raportoiduilla suunnitelmilla on edellä mainitut kolme painopistekohtaista yhteistä tavoitetta, mutta neuvolasuunnitelmaan on asetettu omat tavoitteet.

3.1 Yksilöllisten hyvinvointia edistävien valintojen mahdollistaminen

Painopisteen tavoitteet:

- Tarjoamme asiakasryhmät huomioiden eri tavoin, ymmärrettävästi ja saavutettavasti tietoa hyvinvointia edistävistä valinnoista ja helpotamme niiden tekemistä arjen ympäristössä.
- Puutemme riskitekijöihin varhaisessa vaiheessa (tunnistaminen, puheeksi ottaminen, koulutus ja tieto, toimintamallit, vastuut).
- Tarjoamme ja kehitämme matalan kynnyksen ohjausta ja neuvontaa sekä edistämme saavutettavien hyvinvointia tukevien palveluiden tarjonnan kehittymistä koko hyvinvointialueella.

Pirkanmaan hyvinvointialueen digitaalseksi palvelutarjottimeksi luotiin [Hyvinvointia elintavoilla -sivusto](#), jonka ensimmäinen versio julkaistiin joulukuussa 2023. Sivusto tarjoaa luotettavaa tietoa itse- ja omahoidon tueksi sekä kokoaa yhteen Pirkanmaan alueen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen palvelut. Sivuston tarkoitus on tarjota hyvinvointialueen asukkaille uusi tapa saada ohjausta terveyttä ylläpitäviin ja edistäviin elintapoihin, liikuntatottumuksiin ja kokonaisvaltaiseen terveyden edistämiseen sekä tuoda paremmin esille alueella tarjottavat palvelut. Palveluja voivat tarjota hyvinvointialue, kunnat tai kolmas sektori. Sivustolle on koottu pääosin edullisia tai maksuttomia tapoja edistää omaa hyvinvointiaan. Sivustolle rakentuu vuoden 2025 alussa palveluhaku, jonka avulla voidaan hakea palvelutietovarannosta (PTV) löytyviä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen

palveluita. Lisäksi sivustolle tulee tapahtumakalenteri, joka kattaa Pirkanmaan alueen hyvinvointiin liittyvät tapahtumat.

Sivuston teemat kattavat liikunta-, luonto-, kulttuuri-, ravitsemus-, elintapaohjaus-, mielenterveys- ja osallisuussisältöjä. Hyvinvointia elintavoilla -sivuston palveluja ja tietosisältöjä voi etsiä myös ammattilaisen tuella osana asiakas- ja palveluohjausta. Hyvinvointia elintavoilla -sivustolla oli 21 194 kävijää ajalla 1.3. – 31.12.2024.

Osana asiakasohjausta on tunnistettu tarve tukea ammattilaisten puheeksi ottamisen taitoja ja madaltaa kynnystä asiakkaan kokonaisvaltaisempaan kohtaamiseen. Ammattilaisten tueksi kehitettiin puheeksiottamisen kortti. Asiakaskohtaamisten käytännön työkaluna toimivaan puheeksiottamisen korttiin on koottu elintapaohjauksen ja ehkäisevän päihdetyön teemat. Elintapaohjaukseen kuuluvat liikunta, ravitsemus, uni ja palautuminen sekä kulttuuri. Ehkäisevän päihdetyön osalta puheeksi ottamisen materiaali pohjautuu neljän tuulen ajatteluun, jossa ohjataan ammattilaisia huomioimaan mielenterveys-, päihde-, rahapelaamis- ja väkivaltateemat kohtaamisissa.

Näin otat hyvinvoinnin puheeksi

VINKKEJÄ KESKUSTELUN AVAAMISEKSI JA ETEENPÄIN OHJAAAMISEKSI

- Tue ja vahvista muutospuhetta: *Millaisia unelmia sinulla on?*
- Tee avoimia kysymyksiä: *Mitä ajattelet alkoholin käytöstäsi?*
- Varmista ja vahvista kuulemaasi: *Tarkoitatko tällä sitä, että...?*
- Vedä kuulemaasi yhteen: *Kerroit juuri seuraavia asioita...*
- Rohkaise palautteella: *Hienoa, että tulit kertomaan tilanteestasi.*
- Muista sanaton viestintä – katse, ystävällinen olemus ja elekieli
- Kuuntele. Älä väittele, syyllistä, pelottele, anele tai tulkitse asiakkaan puolesta

Vinkkejä asiakkaan kohtaamiseen

- Asiakkaan sosiaalisten suhteiden, tukiverkoston ja elämäntilanteen ymmärtäminen auttaa tukemaan asiakasta kokonaisvaltaisemmin.
- Tuki ja kannustus on erityisen tärkeää etenkin silloin, kun asiakas kieltää ongelman tai ei ole valmis muutokseen.
- Älä pyri jatkamaan keskustelua väkisin esteen tullessa, vaan varaa uusi aika keskustelun jatkamiseen.

Lisätietoja
pirha.fi/hyvinvointiaelintavoilla
Pirhan intra > Käsikirjat

**Pirkanmaan
hyvinvointialue**

Ota hyvinvointi puheeksi

HYVINVOINTIA TUKEVA ELINTAPA-
NEUVONTA ALKAA PUHEEKSIOTOSTA

Puheeksi ottaminen on ammattilaisen keskustelualoite. Se voi perustua heränneeseen huoleen, tai olla osa yleistä asiakkaan hyvinvoinnin ja terveyden kartoitusta. Puheeksi ottaminen on jo itsessään tehokas elintapaneuvonnan hoidollinen interventio ja tärkeä riskien tunnistamisen keino.

**Pirkanmaan
hyvinvointialue**

 Euroopan unionin
rahoittama
NextGenerationEU

Puheeksiottamisen kortti ammattilaisen työn tueksi (taka- ja etusivu).

ELINTAVAT

Ravitsemus

Onko syömisessäsi jotain, joka mietityttää sinua?

Tukeeko syömisessäsi hyvinvointiasi vai kaipaatko siihen muutosta?

Onko painossasi tapahtunut muutoksia viime aikoina?

Liikunta

Mitä ajatuksia tai tunteita / tuntemuksia liikkuminen tai liikunta sinussa herättää?

Millaista arki- ja hyötyliikkumista tai liikuntaa elämässäsi on tai on ollut?

Jos haluaisit lisätä arki- ja hyötyliikkumista tai muuta liikuntaa, mitä se olisi?

Uni ja palautuminen

Miten olet mielestäsi nukkunut viime aikoina?

Onko sinulla jotain tapoja, joilla valmistaudut yöneen?

Millaisia keinoja sinulla on palautumiseen?

Kulttuuri

Mitä ajatuksia tai tunteita luovuus, taide tai kulttuuri sinussa herättää?

Millaista luovuutta, taidetta tai kulttuuria sinun elämässäsi on tai on ollut?

Jos haluaisit lisätä luovuutta, taidetta tai kulttuuria elämääsi, mitä se olisi?

NELJÄN TUULEN ILMIÖT

Mielenterveys

Mitä sinulle kuuluu?

Onko sinulla tai läheiselläsi huolia tai kuormitusta, jotka vaikuttaisivat jaksamisesi?

Millaisia keinoja sinulla on oman mielen hyvinvoinnin tukemiseksi?

Rahapelaaminen

Miten usein pelaat rahapelejä?

Miten rahapelaaminen on vaikuttanut arkeesi, talouteesi, ihmissuhteisiisi?

Oletko pyytänyt, lainannut rahaa tai hakenut sosiaalitukea rahapelaamisen vuoksi?

Lähisuhdeväkivalta

Millaisiksi koet läheiset ihmissuhteet tällä hetkellä?

Millaisiksi koet tällä hetkellä oman turvallisuutesi?

Mikäli koet turvattomuutta tai pelkoa, kuinka se vaikuttaa elämääsi?

Päihteet

Kuinka paljon käytät päihteitä arjessasi (tarkenna määrää jatkokysymyksellä)?

Mitä ajattelet omasta tai läheisesi päihteiden käytöstä?

Koetko, että tarvitset apua tai tukea päihteistä irti pääsemiseen?

Tämän oppaan tarkoitus on auttaa keskustelemaan elintapateemoista ja neljän tuulen ilmiöistä. Neljän tuulen ilmiöt esiintyvät usein käsi kädessä.

Kysymysten avulla autamme asiakasta pohtimaan ja oivaltamaan omia tarpeitaan elintapamuutoksille.

Puheeksiottamisen kortti ammattilaisen työn tueksi (sisäaukeama).

Hyvinvointia elintavoilla -sivuston tunnettavuuden lisäämiseksi tuotettiin vuoden 2024 lopussa painettua ja digitaalista viestintämateriaalia, joissa tuodaan tutuksi sivuston teemoja. Materiaalit ovat hyödynnettävissä sekä hyvinvointialueella että kunnissa ja järjestöissä.

Hyvinvointisuunnitelman mukaisesti määriteltiin Pirkanmaalle kulttuurihyvinvointi-palveluiden laatuksiteristö, joka on jo herättänyt paljon valtakunnallista kiinnostusta. Laatuksiteristöä esitellään tarkemmin raportin kohdassa 4.4.

Ammattilaisten osaamista tuetaan myös vuonna 2024 kehitetyn Elintapaohjauksen käsikirjan avulla. Käsikirja sisältää ohjeita ja työkaluja yhtenäisen, vaikuttavan ja kestäviin elämäntapoihin kannustavan elintapaohjauksen toteuttamiseksi. Yhtenäisten ravitsemus-ohjausmateriaalien toimintamalli sisältää vuonna 2024 kehittämistyön tuloksena syntyneen Ravitsemuskäsikirjan lisäksi laajan ruokakuvapankin, jota pystytään monipuolisesti hyödyntämään ravitsemusterveyden edistämisessä. Molempien toimintamallien käsikirjat löytyvät ammattilaisten tueksi Pirhan intrasta.

Osana hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen johtamismallia vuonna 2024 luotiin ravitsemusohjauksen ja -hoidon johtamismalli, jonka tavoitteena on toimeenpanna ja arvioida Pirkanmaan hyvinvointialueen strategian ja alueellisen hyvinvointikertomuksen ja -suunnitelman ravitsemustavoitteita sekä yleistä ravitsemusohjausta ja -hoitoa.

Perhekeskuksella tarkoitetaan lasten, nuorten ja perheiden palveluiden ja toimijoiden verkostoa. Verkostoon kuuluvat Pirkanmaan hyvinvointialueen, kuntien, järjestöjen, uskonnollisten yhteisöjen sekä Kelan palvelut ja toiminnot. Verkostoa johdetaan ja koordinoidaan kokonaisuutena, lapsi- ja perhelähtöisesti. Perhekeskuksen palveluverkostoon kuuluivat vuonna 2024: lapsiperheiden sosiaali- ja terveysterveyst, varhaiskasvatus- ja opetuspalvelut, vapaa-aika-, kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopalvelut, järjestöjen ja uskonnollisten yhteisöjen toiminta ja palvelut, avoimet kohtaamispaikat lapsille, nuorille ja perheille, kuntien terveyttä ja hyvinvointia edistävä toiminta ja Kelan palvelut ja etuudet.

Lapsiperheille ja nuorille tärkeiden digitaalisten palvelujen tarjontaa laajennettiin avaamalla digiperhe-verkkosivusto 30.5.2024. Digiperheeseen on koottu lähi- ja digipalveluita, keskusteluapua, vertaistukea, hyvinvointiohjelmia sekä tapahtumia. Lisäksi tarjolla on tietoa nuorten ja lapsiperheiden erilaisiin elämäntilanteisiin. Digiperhe-sivustolla on muun muassa linkki 12-29-vuotiaalle nuorille tarkoitettuun valtakunnalliseen Sekasin Kollektiivin ylläpitämään Sekasin-chattiin, johon Pirha liittyi ensimmäisenä hyvinvointialueena. Vuonna 2024 koulutettiin Sekasin-chat -päivystäjiä lasten, nuorten ja perheiden palvelulinjalta. Chatissa päivystäjänä toimii ammattilaisten lisäksi opiskelijoita ja vapaaehtoisia.

Digitaalinen perhe- ja synnytysvalmennus avattiin kaikille neuvolan asiakkaille kesällä 2024. Valmennus on laadittu yhteistyössä neuvolan, TAYSin synnytys sairaalan, suun terveydenhuollon ja kuntoutuksen kanssa. Valmennus antaa tukea muun muassa vanhemmuuteen, vauvan hoitoon, imetykseen ja synnytykseen. Perhe- ja synnytysvalmennus on suunnattu erityisesti ensimmäistä lasta odottaville perheille, mutta sen sisällöistä hyötyvät kaikenlaisissa perhetilanteissa olevat vanhemmat ja muut aikuiset. Sivuston lisäksi neuvolachat on käytettävissä arkisin klo 10–12.

Etävastaanottotoimintaa pyrittiin vahvistamaan neuvolapalveluissa muun muassa vahvistamalla molempien vanhempien mahdollisuuksia osallistua terveystarkastuksiin. Toiselle vanhemmalle tarjottiin mahdollisuus osallistua etänä lapsen laajoihin terveys-tarkastuksiin, joita toteutetaan lasten ollessa neljän kuukauden, 1,5 vuoden ja 4 vuoden iässä. Etäosallistumisen mahdollisuuden markkinointia jatketaan vuonna 2025.

Neuvolapalveluissa luotiin Pirhan omat digitaaliset esitietolomakkeet lasten laajoihin terveystarkastuksiin. Esitietolomakkeiden täyttämisen myötä asiointit voidaan aiempaa vahvemmin yksilöidä perheen tarpeiden mukaisiksi. Kysely on laadittu siten, että kysymykset itsessään muodostavat intervention.

Neuvolapalveluissa toteutettiin Nokian äitiys-, lasten ja ehkäisyneuvolassa laajennettujen aikojen pilotointi, jolloin neuvolapalvelut olivat saatavilla myös lauantaisin ja arkena ilta-aikaan. Laajojen aukioloaikojen pilotointia jatketaan vuonna 2025 siten, että useampi alue tarjoaa virka-ajan ulkopuolisia asiointimahdollisuuksia.

Neuvolasuunnitelmaan kirjatun tavoitteen mukaisesti koottiin raskausdiabetekseen asiantuntijaverkosto ja koulutettiin henkilöstöä. Raskausdiabeteksen koulutukseen oli ilmoittautunut 130 terveydenhoitajaa vuonna 2024.

Suun terveydenhuollossa toteutettiin syksyllä 2024 Vegemi-pilotointi Ylöjärven ja Tampereen hammashoitoloissa. Asiakkaalle maksuttoman mobiilisovelluksen tarkoituksena on edistää ruokakasvatusta erilaisten kasvien maistelun avulla. Vegemin mukaan vain yksi prosentti suomalaisista lapsista syö suositusten mukaisen määrän kasviksia päivässä. Pilotointia laajennetaan koko Pirhan 5-vuotistarkastuksiin helmi-elokuussa vuonna 2025.

Poissaoloihin puuttumisen mallia on yhtenäistetty opiskeluhoollossa. Vuoden 2024 lopussa järjestettiin webinaari kaikille Pirkanmaan koulutoimijoille. Webinaarin tuloksena perustettiin monialainen koulua käymättömyys -työryhmä. Työryhmässä pyritään kehittämään uusia poissaoloihin puuttumisen malleja ja löytämään keinoja koulua käymättömyyden problematiikkaan koko Pirkanmaalla.

Ikäihmisten palveluissa Pirhan monialainen, asiakaslähtöinen Minun tiimini -toimintamalli on kytketty osaksi kotihoidon arviointijakson käsikirjaa. Ohjaus Minun tiimiini toteutuu tarvittaessa TARMO-tiimin kautta (Toteutamme Arvioinnin MONiammatillisesti), jossa asiakasohjauksen ja kotihoidon ammattilaiset arvioivat asiakkaan tilannetta ja palvelutarvetta.

Ikäihmisten ja vammaisten yhteiset palvelut vastaavat lähitoritoiminnan kehittämisestä. Lähitorien ja palveluneuvonnan ohjauksessa ja neuvonnassa on käsitelty elintapa-ohjauksen teemoja noin 21 900 kohtaamisessa, joka on 39 % kaikista neuvonnan ja ohjauksen asiakastapaamisista. Käsiteltäviä teemoja vuonna 2024 olivat aivoterveys, harrastusmahdollisuudet, kulttuurihyvinvointi, ravitsemus ja terveysneuvonta.

Lähtörien ja palveluneuvonnan yksilökohtaamisissa teknologia- ja apuvälineneuvontaa sai seitsemän prosenttia asiakkaista eli noin 3 800 henkilöä ja ryhmämuotoista neuvontaa sai 1 200 asiakasta. Neuvonta toteutettiin yhteistyössä järjestöjen kanssa.

Neuvontaa ja ohjausta ikääntyneiden ja vammaisten palveluista kokoavalla sähköisellä Digilähtöri-sivustolla oli 2 167 katselukertaa vuonna 2024. Kasvu katselukerroissa on ollut tasaista Digilähtörin perustamisesta vuoden 2023 kesästä lähtien.

Apua väkivaltaan -verkkosivusto julkaistiin marraskuussa 2024 Pirkan internet-sivulla. Sivustolla on kattavasti tietoa siitä, kuinka toimia ja saada tukea, jos kokee väkivaltaa tai sen uhkaa tai on itse riskissä käyttää väkivaltaa. Apua väkivaltaan -sivuston teemoista toteutettiin viestintäkampanja joulun pyhien alla.

3.2 Liikkumisen ja aktiivisuuden edistäminen

Painopisteen tavoitteet:

- Mahdollistamme saavutettavaa ja esteetöntä liikkumista ja kulttuurista osallistumista sekä tuemme arkiaktiivisuutta.
- Laadimme alueellisen liikuntaneuvonnan ja -ohjauksen prosessin hyvinvointialueen ja kuntien yhteistyönä sekä otamme käyttöön kulttuurihyvinvoinnin palvelutarjottimen.
- Hyvinvointialueen kaikissa toimipisteissä tunnistamme, otamme puheeksi ja ohjaamme liikuntaneuvontaan sekä hyvinvointia tukevien kulttuuripalvelujen pariin.

Sosiaali- ja terveystalvuluista ohjataan kuntien ja järjestöjen, mukaan lukien kulttuuri-organisaatioiden kulttuurihyvinvointitoimintaan Hyvinvointia elintavoilla -sivustojen kautta. Kulttuurihyvinvoinnin näkökulman vahvistamiseen sote-ammattilaisten työssä tarvitaan lisää ymmärrystä kulttuurin hyvinvointivaikutuksista sekä toimintamalleja ja työvälineitä puheeksiottoon ja palveluohjaukseen. Sote-ammattilaisille luotiinkin kulttuurihyvinvoinnin puheeksi oton malli vuosien 2023–2024 aikana. Syksyllä 2024 pidettiin kolme puheeksi-oton mallin käyttökoulutusta lähtörien ammattilaisille ja erillinen koulutus sote-asemien elintapaohjauksen ammattilaisille, minkä jälkeen mallia pilotoitiin Pirhassa lähtöreilla sekä elintapaohjauksessa eri sote-asemilla.

Pirkanmaan hyvinvointialueelle siirryttäessä alueen 23 kunnalla on ollut erilaisia käytäntöjä elintapaohjauksen antamisessa. Elintapaohjauskäytäntöjen yhtenäistämällä tähdätään yhdenvertaisten ja sujuvien palvelujen toteutumiseen sekä alueen keskuskaupungissa että reunakunnissa. Pirkanmaan alueellinen liikuntaneuvonnan toimintamalli sisältää yhtenäiset

ja sujuvat käytännöt hyvinvointialueen ja kuntien liikuntatoimen välillä. Sosiaali- ja terveyspalveluista ohjataan kunnan liikuntaneuvontaan Hyvinvointia elintavoilla -sivustolta löytyvien kuntakohtaisten ohjeiden mukaisesti. Kunnat tilastoivat kansallisen liikkuva aikuinen -ohjeistuksen mukaisesti toteutuneen liikuntaneuvonnan. Kuvattu toimintamalli on käytössä 19 Pirkanmaan kunnassa vuonna 2024. Hyvinvointialueen sote-johtoryhmän päätöksen mukaan kunnat maksavat jatkossa potilastietojärjestelmän käytöstä aiheutuvat kustannukset itse. Potilastietojärjestelmää hyödyntävät liikuntaneuvonnan kirjaamis- ja lähetekäytännöt eivät ole tällä hetkellä käytössä.

Pirkanmaan liikuntaneuvojen verkostoa ylläpidetään yhteistyössä paikallisen aluejärjestön, Hämeen Liikunta ja Urheilu ry:n kanssa. Liikuntaneuvonnan verkosto liitettiin osaksi laajempaa Pirkanmaan elintapaohjauksen verkostoa, johon kuuluvat myös sote-asemien elintapaohjauksen sote-vastinparit. Keväällä 2024 perustettu verkosto kokoontui yhdeksän kertaa. Verkostossa jaetaan elintapaohjaukseen liittyvää tietoa kuukausittain sekä madalletaan kynnystä yhdyspinnalla tehtävään yhteistyöhön. Syksyllä 2024 järjestettiin yhdessä ravitsemusterapiayksikön kanssa ravitsemusohjauksen perusteet -koulutus, johon osallistui 34 kuntien liikuntaneuvojaa.

Neuvokas perhe -materiaalia hyödynnetään neuvolan asiakasohjauksessa sekä lasten ja nuorten lihavuuden ehkäisyn ja hoidon palveluketjussa. Keskiössä on perhelähtöinen ohjaus, jossa huomioidaan perheen voimavarat ja pyritään vahvistamaan niitä. Tavoitteena on koko perheen neuvonta, elintapaohjaus, motivointi, lasten ruokakasvatus sekä varhainen ohjauksen tarpeen tai lisääntyneen riskin toteaminen. Neuvolapalveluissa on lisäksi käynnistetty yhteistyötä perheliikunnan edistämisestä muun muassa Pirkkalan, Ikaalisten ja Tampereen kaupungin kanssa.

Osassa Pirkanmaan kunnista, kuten Ylöjärvi ja Pirkkala pilotoidaan tai on pilotoitu vuonna 2024 koulu-PT-toimintaa, jossa nuori ohjataan liikuntaneuvontaan liikunta-alan ammattilaisen ohjaukseen esimerkiksi Move! -tulosten tai terveystarkastuksen perusteella. Move! on perusopetuksen 5. ja 8. vuosiluokkien oppilaille tarkoitettu fyysisen toimintakyvyn valtakunnallinen mittaus- ja palautejärjestelmä, jonka keskeisenä tarkoituksena on kannustaa omatoimiseen fyysisestä toimintakyvystä huolehtimiseen.

Move!-mittausten tulokset on käyty läpi alueellisessa opiskeluhuollon yhteistyöryhmässä ja niiden pohjalta on tehty kehittämistyötä kunnissa. Tulosten käsittelyn yhtenäistäminen Pirkanmaalla on ollut vuoden 2024 kehittämiskohteena.

Ikäihmisten palveluissa esihenkilöitä ja henkilöstöä on koulutettu voimavaralähtöiseen työskentelytapaan. Kohtaaminen ja avustaminen -teeman koulutuksiin osallistui yhteensä 320 henkilöä. Koulutuksen ydin on asiakkaan voimavarojen ja osallisuuden tukeminen, jonka avulla vahvistetaan asiakaslähtöistä toimintakulttuuria. Koulutuksia kehitettiin vuoden 2024 aikana siten, että vuoden 2025 voimavaralähtöisten koulutusten koulutusrakenne tulee vastaamaan entistä paremmin asiakkaiden tarpeita.

Kaatumiset ovat iäkkäiden yleisin tapaturma ja kotihoidon ja yhteisöllisen asumisen yhtenä RAI*-laatutavoitteena onkin kaatumisen ehkäisy. Asiakkaiden kaatumisriskin arviointi tehdään RAI-toimintakyvyn arvioinnin yhteydessä. Asiakkaiden hoidon laadun parantamiseksi ja laatutavoitteiden saavuttamisen tueksi on tehty toimintamalli, jossa ohjeistetaan hyödyntämään RAI-arvioinnin tuloksia asiakkaan hoidossa kaatumisten aiheuttamien kärsimysten ja elämänlaadun heikentymisen ehkäisemiseksi. Toimintamallissa on kuvattu eri ammattiryhmien tehtävät kaatumisen ennaltaehkäisyssä. Tarkoituksena on tukea asiakkaan palveluun osallistuvan moniammatillisen tiimin osaamista. Laatutavoitteiden toimintamalleja ja tavoitetasoja päivitetään vuosittain. Malli ja muuta tietoa kaatumisen ehkäisystä ikäihmisten palveluissa on ammattilaisten hyödynnettävissä vuonna 2024 luodulla Pirhan intra-sivulla.

1.11.2023 perustettu Liikkumisen tuen tiimi ohjaa asiakkaita ensisijaisesti liikkumisen tuen palveluihin muun muassa esteettömän julkisen joukkoliikenteen sekä palvelu- ja asiointiliikenteen käyttämiseen palveluavustajien tuella. Palveluavustajilta saa myös saattajapalveluita, jotka on tarkoitettu henkilöille, joilla on vaikeuksia liikkua kodin ulkopuolella yksin. Saattajapalvelun ja julkisen joukkoliikenteen harjoittelumatkojen pilotti alkoi huhtikuussa 2024. Avustettuja harjoittelumatkoja huhti-joulukuussa oli yhteensä 433. Liikkumisen tuen tiimissä käsitellään sekä sosiaalihuoltolain että vammaispalvelulain mukaiset kuljetuspalveluhakemukset.

*RAI eli ”Resident Assessment Instrument”, suomeksi asiakkaan arviointiväline, on kansainvälinen hoidon tarpeen ja toimintakyvyn arviointi- ja seurantajärjestelmä. RAI-järjestelmä soveltuu yksilön hoito- ja palvelusuunnitelman laadintaan ja hoidon tulosten seurantaan.

3.3 Mielen hyvinvoinnin edistäminen ja tukeminen

Painopisteen tavoitteet:

- Vahvistamme mielen hyvinvointia tukevien toimintamallien käyttöä sekä mielenhyvinvointia tukevaa osaamista kaikessa toiminnassa.
- Kehitämme matalan kynnyksen palveluita ja lisäämme niiden saavutettavuutta.
- Tuemme pirkanmaalaisia tekemään arjessa päihteettömyyttä tukevia valintoja.

Pirkanmaan hyvinvointialueen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tiimin ehkäisevässä päihdetyössä laajennettiin näkyvyyttä Vesilahden kunnan toteuttamalle sosiaalisen median viestintäkampanjalle ”Onks kaikki ok?”. Kampanjassa keskusteltiin nuoria puhuttelevalla tavalla eri teemoista, kuten sähkösavukkeista, sosiaalisesta mediasta, ravitsemuksesta, sosiaalisista suhteista, seksuaalisesta häirinnästä ja väkivallasta. Pirkanmaan hyvinvointialue hankki oikeudet videoiden ja podcastien jakamiseen Pirkanmaan sisällä omissa palveluissaan, kuten myös kuntien vapaassa käytössä, heidän sosiaalisen median kanavissaan. Linkki videoihin: [Onks kaikki ok? - Hyvinvointia elintavoilla - pirha.fi](#).

Lasten ja nuorten psykiatrian ja mielenterveys- ja päihdepalveluiden selvitystyössä koottiin kokonaiskuva Pirkanmaan lasten- ja nuorisopsykiatrian sekä mielenterveys- ja päihdepalvelujärjestelmän nykytilasta sekä laadittiin kehittämisohjelma palveluihin pääsyn sekä niiden sujuvuuden ja selkeyden parantamiseksi. Lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelujen uudelleenorganisointi on käynnistetty selvityksen pohjalta.

Sekasin-chatissa käytiin vuonna 2024 valtakunnallisesti yhteensä 38 884 keskustelua, joista 1084 eli 2,8 % käytiin Pirkanmaan hyvinvointialueen työntekijöiden toimesta. Vapaaehtoiseen asiakaskyselyyn vastasi 1794 nuorta, joista 9,2 % oli Pirkanmaalta. Karkeasti arvioituna pirkanmaalaisen nuorten kanssa käytiin noin 3 600 keskustelua vuoden 2024 aikana. Sekasin-chatissa pystyttiin vastaamaan 26 % yhteydenotoista. Luvusta voi arvioida, että pirkanmaalaiset nuoret ovat hakeutuneet chattiin noin 13 800 kertaa.

Vuoden 2023 lopussa julkaistu Nepsy-sivusto on kokonaisuus, joka tarjoaa monipuolista tietoa ja tukea neuropsykiatrisia haasteita kohdanneille sekä heidän läheisilleen. Sivustolla keskitytään erityisesti lasten ja nuorten sekä heidän perheidensä tukemiseen, mutta se tarjoaa tietoa myös ammattilaisille tai muille aikuisille. Sivuston nepsy-info on laaja kokonaisuus, jossa kerrotaan mitä neuropsykiatriset haasteet tarkoittavat. Lisäksi kerrotaan mihin nepsy-vaikkeudet vaikuttavat ja mitä erilaisia tekijöitä voi olla haastavan käyttäytymisen takana. Infoa hyödynnetään perheiden Nepsy-perustietokoulutuksissa. Nepsy-sivuilla oli 97 000 sivukatselua vuonna 2024.

Neuvolapsykologityötä on vahvistettu enemmän hyvinvointialuetasoisiksi. On valmisteltu uuden psykologiresurssin käyttöönottoa vuonna 2025.

Neurolan Voimaperheet-toimintamallissa 4-vuotiaille tunnistettiin pirkanmaalaisten tukea tarvitsevien perheiden määrä ja tarpeet. Toimintamalli lakkautettiin kokeilun jälkeen muun muassa sillä perusteella, että tukea tunnistettiin olevan tarkoituksen mukaista kohdistaa varhaisempaan vaiheeseen. Tähän tarpeeseen kehitettiin neuvolapsykologien Tukea ja taitoa tahtoikään -etäryhmätoiminta 3-vuotiaiden lasten vanhemmille. Etäryhmätoiminta käynnistyy vuonna 2025.

Neurolasuunnitelman toimenpiteeksi kirjattu Perhepolku-toimintamalli päätettiin lakkauttaa toimintaan sopimattomana. Opittua hyödynnetään edelleen asiakasohjauksessa.

Neurolasuunnitelman mukaisesti vanhempien mielialaa seulotaan säännöllisesti raskausaikana ja lapsen syntymän jälkeen EPDS-seulontalomakkeilla. (EPDS = Edinburgh Postnatal Depression Rating Scale)

IPC-menetelmä on nuorten masennuksen interventio, jota käytetään 12–18-vuotiaiden nuorten masennusoireilun ehkäisyyn ja hoitoon (IPC = Interpersonal Counselling). Opiskeluhollossa IPC-koulutettuja tai koulutuksessa olevia on Pirkanmaalla tällä hetkellä noin 170 henkilöä. Menetelmän käyttöä on pyritty tehostamaan siten, että IPC-interventioita olisi saatavilla yhdenvertaisesti koko Pirkanmaan alueella.

Cool Kids -menetelmä on lasten ja nuorten ahdistuneisuuden hoito-ohjelma. Pirkanmaan hyvinvointialueella menetelmä on käytössä kasvatus- ja perheneurolassa, perustason mielenterveyspalveluissa sekä erikoissairaanhoidossa. Menetelmäkoulutettujen määrää sekä käyttöä on pyritty edistämään siten, että Cool Kids -hoitoja olisi saatavilla yhdenvertaisesti koko Pirkanmaan alueella. Vuoden 2024 lopussa Cool Kids -koulutettuja tai koulutuksessa olevia työntekijöitä oli 77.

Pirkanmaan hyvinvointialueella valmistaudutaan lasten ja alle 23-vuotiaiden nuorten terapiatakuulain tuloon 1.5.2025. Lain tavoitteena on vahvistaa lasten ja nuorten mielenterveyden häiriöiden ehkäisyn ja hoidon saatavuutta perusterveydenhuollossa sekä mielenterveyden tuen saatavuutta sosiaalihuollon perustason palveluissa.

Pirkanmaan lähitireilla ja palveluneuvonnassa keskusteltiin yksinäisyydestä ja sosiaalisista suhteista noin 2 300 henkilön kanssa. Tämä vastaa neljää prosenttia asiakkaista. Lähitireilla mielen hyvinvointi -teemaisiin ryhmiin ja tilaisuuksiin osallistui noin 30 000 henkilöä. Ryhmät toteutettiin hyvinvointialueen ja kolmannen sektorin toimijoiden yhteistyönä.

Lähitoreilla oli käytössä asiakaskokemuksen pilotointia varten Roidun laitteet kesä-joulukuussa 2024. Lähitorien NPS oli kyseiseltä ajanjaksolta 56. Pärjäämisen kokemuksen arviossa paremmin tai paljon paremmin koki pärjäävänsä 63 % lähitorin asiakkaista saatuaan palvelua.

Ikäihmisten palveluissa on valmisteltu Positiivisen mielenterveyden tukeminen voimavara-lähtöisesti -kurssia Pirhan verkkokoulutusympäristö Moodleen kaikille kotihoidon ja asumispalvelujen ammattilaisille asiakaslähtöisyyden ja vuorovaikutuksen tueksi. Koulutus tulee tarjolle vuoden 2025 aikana.

Kulttuurihyvinvoinnin osalta mielen hyvinvointia on edistetty muun muassa Kulttuurilähete-toimintamallilla. Kulttuurilähete kannustaa ja ohjaa kulttuurin ja yhdessä tekemisen pariin. Kulttuurilähete voidaan antaa Hatanpään sosiaali- ja terveystasemalla yli 60-vuotiaalle henkilölle, jonka hyvinvointia ja terveyttä sekä elämäniloa yhdessä tekeminen ja kulttuuri-toimintaan osallistuminen voisi edistää. Kulttuurilähete ohjaa asiakkaan Kuuselan lähitorin palveluohjaajalle, jonka kanssa asiakas pääsee keskustelemaan häntä kiinnostavasta kulttuuritoiminnasta. Palveluohjaaja voi ohjata asiakkaan sekä lähitorien kulttuuritoimintaan että muihin lähiseudun kulttuuripalveluihin. Kulttuurilähete on maksuton ja pääsääntöisesti kaikki toiminta lähitoreilla on maksutonta. Vuonna 2024 Kulttuurilähetteen yhteistyö-verkostoa on uudelleen koottu, ja Kulttuurilähete-toimintaa on uudelleen aktivoitu muun muassa pitämällä kulttuurilähetteen käyttämisestä perehdytys mielenterveys- ja päihdepalvelujen -tiimille ja toinen perehdytys Hatanpään sosiaali- ja terveystaseman ammattilaisten tiimissä (lääkärit, sairaanhoitajat, muut ammattilaiset).

3.4 Osallisuuden ja yhteisöllisyyden lisääminen

Painopisteen tavoitteet:

- Kehitämme osallisuuden ja yhteisöllisyyden rakenteita, toimintatapoja, vaikuttamiskanavia, eri väestöryhmien osallisuuteen liittyvää tiedonkeruuta sekä saavutettavaa viestintää.
- Tuemme pirkanmaalaisia osallistumaan oman ja lähiyhteisönsä hyvinvoinnin edistämiseen ja kehitämme yhdessä osallistumisen kynnystä madaltavia toimintatapoja.
- Teemme yhteistyötä eri järjestöjen kanssa osallisuuden ja yhteisöllisyyden lisäämiseksi.

Hyvinvointialueen asukkailla ja palvelujen käyttäjillä on oikeus osallistua ja vaikuttaa hyvinvointialueen toimintaan (612/2021 29 §). Viestinnässä on käytettävä asiallista, selkeää ja

ymmärrettävää kieltä ja otettava huomioon hyvinvointialueen eri asukasryhmien tarpeet. Viestinnässä on käytettävä esteettömiä ja saavutettavia menetelmiä (612/2021 34 §).

Pirhan Asiakaskokemuksen ja osallistumisen ohjelman 2023-2025 tavoitteina on, että asiakaskokemuksen mittaaminen sekä hyödyntäminen on yhtenäistä ja tavoitteellista koko hyvinvointialueella ja että osallistuminen palveluiden kehittämiseen on helppoa ja osa henkilöstön ja asukkaiden arkea. Vuoden 2024 toimenpiteet on koottu vuosiraporttiin: <https://pirha.cloudnc.fi/download/noname/%7B921ab12b-7902-4f5b-9b9a-677330163a8a%7D/62594>

Kulttuurihyvinvoinnin saralla osallisuutta edistettiin muun muassa Kaikukortti-toiminnalla. Tampereella jo vakiintuneen toiminnan lisäksi toimintamalli laajennettiin vuonna 2024 Nokialle, Valkeakoskelle ja Orivedelle. Kaikukortti on tarkoitettu tiukassa taloudellisessa tilanteessa oleville henkilöille ja se itsessään lisää yhdenvertaisuutta ja taloudellista osallisuutta. Maksuttomalla Kaikukortilla voi hankkia pääsylippuja eri kulttuurikohteisiin, kuten museoihin, teattereihin, festivaaleille ja konsertteihin. Lisäksi sen yhteyteen voidaan rakentaa monentyyppistä osallisuutta edistävää toimintaa, kuten Tampereen Kaikukortti-raati, joka perustettiin vuonna 2024. Kaikukortti-raatia hyödynnettiin vuosittaisten kehittämisteemojen suunnittelussa. Raadissa on 25 osallistujaa, joista pääosassa ovat Kaikukortin haltijat. Mukana on lisäksi kulttuuriluotseja, Kaikukortin jakajatahon edustajia ja kulttuurikohteiden edustajia. Raadin suunnittelutilaisuuksiin, joissa huomioitiin moninaisuuskäytäntö ja käytettiin tulkkeja, osallistui 53 henkilöä. Suunnittelumateriaalista julkaistaan vuonna 2025 Kaikukortti-raadin käsikirja. Syksyllä 2024 Kaikukortti-raadin osallistujat täyttivät osallisuusindikaattorikyselyn osana raadin vaikuttavuuden suunnittelua, arviointia ja seuranta. Kaikukortti-raati on valtakunnallisesti ensimmäinen laatuaan.

Pirkanmaan neuvolapalvelut osallistuivat Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen äitiys- ja lastenneuvoloiden asiakaspalautekyselyyn vuonna 2024. Kysely oli kohdistettu asiakkaille, jotka asioivat äitiys- tai lastenneuvolassa 16.9. - 4.10.2024 välisenä aikana. Kyselyn tarkoituksena on parantaa neuvoloiden toimintaa sekä kehittää palveluja ja se toteutetaan muutaman vuoden välein. Kysely muodostuu 20 kysymyksestä. Kyselyyn vastasi 348 asiakasta 13 eri neuvolassa Pirkanmaalla. Kyselyn tuloksena Pirkanmaan äitiys- ja lastenneuvoloiden suositteluindeksi oli 84. Parhaat NPS-luvut saatiin asiakkailta, jotka tapasivat yleensä saman terveydenhoitajan, NPS 88, verrattaessa hoitajan vaihtumiseen, NPS 53. Lääkärikäyntien osalta eroa ei juuri ollut, NPS 86 vs. 81.

Neuvoloissa otettiin vuonna 2024 käyttöön systemaattinen tapa pyytää asiakkailta palautetta raskausajan päättyessä, vauvuuden päättyessä ja leikki-ikäisen siirtyessä kouluterveydenhuoltoon. Jaksopalautelomakkeen tarkoituksena on saada tietoa asiakaskokemuksesta pidemmältä aikajaksolta/elämänvaiheesta. Tulokset käsitellään kaksi kertaa vuodessa.

Pirkanmaa osallistui THL:n kansalliseen vanhuspalvelujen asiakastyytyväisyyden seurantaan eli Kerro palvelustasi -kyselyyn 10.1.– 27.3.2024. Kysely on suunnattu iäkkäille henkilöille kotihoidossa ja ympärivuorokautisessa palveluasumisessa ja sen avulla selvitetään asiakkaiden kokemuksia palvelun laadusta sekä vastaako palvelu asiakkaiden toiveisiin ja tarpeisiin. Tulosten perusteella laadittiin kehittämistavoitteet ikäihmisten palveluiden asiakastyytyväisyyden parantamiseksi. Kyselyn tulokset käsiteltiin yksikkökohtaisesti ja laadittiin käytännön toimenpidesuunnitelmat.

Lähtöryhmistä ja tilaisuuksista eri järjestöt tai seurakunnat toteuttivat 30 %. Kaikista lähtöryhmillä järjestetyistä ryhmistä ja tilaisuuksista noin 70 % oli muiden toimijoiden toteuttamia. Kumppanuus- ja yleisavustushakemuksia hakeneista järjestöistä useat toimijat ilmoittivat tekevänsä yhteistyötä lähtöryhmien kanssa.

Pirkanmaan Kotitori muutettiin Palveluneuvonnaksi kesällä 2024. Palveluneuvonnasta saa yleistä neuvontaa ja opastusta hyvinvointialueen palvelujen käyttöön. Sinne voivat olla yhteydessä kaikki pirkanmaalaiset, jotka etsivät tietoa hyvinvointialueen palveluista ja niihin hakeutumisesta. Palveluneuvonnassa opastetaan erityisesti ikääntyneitä ja vammaisia sekä päihde- ja mielenterveysasiakkaita ja heidän läheisiään. Neuvontaa ja ohjausta tarjotaan myös lasten, nuorten, perheiden ja työikäisten palveluista. Palveluneuvonnan NPS oli puheluiden osalta 55 vuonna 2024.

Kasvava kokemusasiantuntijuus -pilotissa Pälkäneen kunnan kuntouttavan työtoiminnan, Mielen ry:n ja Pirhan yhteistyönä järjestetyn seitsemän koulutuskerran kokonaisuuden tarkoituksena oli edistää asiakaslähtöisyyttä sote-palveluissa. Valmennukseen osallistuneille kuudelle kuntouttavan työtoiminnan henkilöille koulutus toi uusia näkökulmia sekä ammatillisia mahdollisuuksia. Valmennettavat valmistuivat kokemusasiantuntijoiksi tammikuussa 2025. Pilotti on monistettavissa muihin Pirkanmaan kuntiin.

Pirkanmaan väkivaltatyön verkoston kanssa toteutettiin vuonna 2024 lähisuhdeväkivallan ehkäisyn kampanja ”Näe, puhu, puutu”. Kampanjaa koordinoi Nais erityisen työn verkosto yhdessä Pirkanmaan väkivaltatyön verkoston kanssa. Kampanjassa vahvistettiin väkivaltailmiöiden käsitteellistämistä ja väkivallan kaikkiin muotoihin puuttumista usean eri järjestön

ja toimijan kautta sosiaalisessa mediassa, radiossa ja sanomalehdissä. Kampanja toteutui Oranssien viikkojen 25.11.–10.12.2024 aikana ja sitä mainostettiin myös sloganilla ”Naisen paikka on elossa”. Kampanjan myötä kutsuttiin pirkanmaalaisia asukkaita sekä muita toimijoita yhteistyöhön väkivallan ja sen uhan vähentämiseksi. Kampanjan aikana muistutettiin, että vuoden aikana seitsemän pirkanmaalaista naista on kuollut lähisuhdeväkivallan seurauksena.

Väkivallan ehkäisyn suunnittelupäällikkö on osallistunut Pirkanmaan hyvinvointialueen edustajana pormestari Kummolan nimeämään ”Tampere siistiksi”- työryhmään, jossa pyritään kohentamaan kaupunkiviihtyisyyttä ja -siisteyttä häiriöitä vähentämällä. Tampere siistiksi -kampanja näkyi laajasti kaupunkilaisille elo-lokakuussa 2024.

3.5 Arjen turvallisuuden lisääminen ja hyvinvointia edistävä elinympäristö

Painopisteen tavoitteet:

- Luomme hyvinvointia ja terveyttä edistäviä turvallisia lähiympäristöjä yhteistyössä eri toimijoiden kanssa sekä vahvistamme kiusaamisen aktiivista ehkäisyä.
- Tunnistamme väkivaltariskin ja hyödynnämme monialaista arviointia sekä konsultaatio- ja tukirakenteita.
- Lisäämme yhteistyötä pelastuslaitoksen, hyvinvointialueen sote-puolen ja kuntien välille, jotta riskien ennakointi ja turvallisuustaso alueella paranee.

Pirkanmaan alueellinen väkivallan ehkäisyn toimenpideohjelma hyväksyttiin sosiaali- ja terveyspalvelujen johtoryhmässä 7.6.2024 ja sen toimeenpano käynnistyi välittömästi. Toimeenpano-ohjelman laatimisessa mukana ollut alueellinen väkivallan ehkäisyn työryhmä jatkaa toimeenpano-ohjelman toimeenpanovaiheen asiantuntija- ja seurantaryhmänä. Sote-johtoryhmän päätöksen mukaisesti väkivallan ehkäisyn toimenpideohjelmaa lähdettiin jalkauttamaan palvelulinjojen johtoryhmiin ja niissä tehtyjen linjausten mukaisesti toimi- ja vastuualueiden omiin johtoryhmiin. Linkki väkivallan ehkäisyn toimenpideohjelmaan: (<https://www.pirha.fi/documents/d/quest/pirkanmaan-vakivallan-ehkaisyn-suunnitelma-dotx>)

Pirkanmaan hyvinvointialueen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tiimin ehkäisevä päihdetyö koordinoi vape-infon (Vape=vaporisaattori eli niin kutsuttu sähkösavuke) pirkanmaalaisen lasten ja nuorten vanhemmille keväällä 2024. Tarve sähkötupakointiin liittyvien haittojen ja ilmiöiden tiedottamiseen tunnistettiin kouluterveyskyselyssä sekä ehkäisevän päihdetyön verkostoissa. Vape-info toteutettiin yhteistyössä Sisä-Suomen

poliisilaitoksen, Ehyt ry:n, Tampereen erityisnuorisotyön ja Tampereen vanhemmat ry:n kanssa. Info toteutettiin webinaarimuotoisena tallenteena, joka julkaistiin myös uutisen yhteydessä Pirkanmaan hyvinvointialueen sivuilla sekä YouTube-kanavalla: [Sähkösavuke sauhuaa monilla nuorilla - katso infotilaisuuden tallenne - pirha.fi](#).

Pirhan ammattilaisten väkivaltaosaamista vahvistettiin muun muassa laatimalla intraan laaja tietopaketti väkivallasta ja sen ehkäisystä kesällä 2024.

Pakka-toimintamalli on paikallisten alkoholi-, tupakka- ja rahapelihaittojen ehkäisyyn kehitetty Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen toimintamalli. Pakka-toimintamallia toteutetaan kunnassa tai hyvinvointialueella aktivoimalla koko yhteisö mukaan ehkäisevän päihdetyön tekemiseen. Pirkanmaan Pakka-toimintamallin valmistelu käynnistyi suunnitellusti keväällä 2024 yhdessä Pirkanmaan kuntien ehkäisevän päihdetyön koordinaattorien kanssa. Työ käynnistyi kokoamalla paikalliseen alkoholi-, tupakka- ja rahapelihaittojen ehkäisyyn keskittyvät monialaiset Pakka-työryhmät. Työryhmät organisoitiin kysynnän ja tarjonnan näkökulmista. Pirkanmaa jaettiin neljään seudulliseen kysyntätyöryhmään, joihin koottiin kuntien, seurakuntien, Pirkanmaan hyvinvointialueen ja järjestöjen sekä poliisin edustajia. Kysyntätyöryhmistä etelän seudun ja Tampereen seudun työryhmät ovat käynnistyneet syksyn 2024 aikana ja muiden alueiden työryhmät pyritään käynnistymään vuoden 2025 aikana. Koko Pirkanmaan laajuisen tarjonta-työryhmän jäseniksi on koottu pirkanmaalaisia elinkeinotoimijoita, kuten Kesko, Lidl, Alko, Taksi Tampere, Noho Partners, Nelonen media ja useita Pirkanmaan kauppakeskuksia. Ryhmään kuuluu edustus myös aluehallintavirastosta. Työryhmät kokoontuvat säännöllisesti noin 5–6 kertaa vuodessa.

Pirkanmaalle perustettiin keväällä 2024 monialainen kouluväkivaltatyöryhmä, jonka tarkoituksena on osana laajempaa väkivaltatyön verkostoa keskittyä tarkastelemaan ja ennaltaehkäisemään lasten ja nuorten tekemää ja kokemaa väkivaltaa koulu/oppilaitos-ympäristössä. Ryhmän puheenjohtajana toimii Pirhan koulu- ja opiskeluterveydenhuollon edustaja ja ryhmään kuuluu edustajia muun muassa kouluista ja oppilaitoksista, nuorisotyöstä, sosiaali- ja terveystalvueluista, poliisista sekä erilaisista hankkeista ja järjestötoimijoista. Työryhmän työskentelyn kohteena on kaikki koulussa esiintyvä kiusaaminen, häirintä ja väkivalta. Työryhmän tehtäviin kuuluu ylläpitää tilannekuvaa Pirkanmaan kouluväkivaltatilanteesta; tunnistaa ilmiöitä ja reagoida niihin, tukea koulutuksenjärjestäjiä kiusaamisesta, väkivaltaa ja häirintää ennaltaehkäisevässä yhteisöllisessä työssä, kerätä ja jakaa väkivallan vastaisen työn hyviä käytänteitä Pirkanmaalla, järjestää koulutuksia,

infotilaisuuksia ja kampanjoita sekä tiedottaa ja viestiä kouluväkivaltaan liittyvistä teemoista ja ryhmän toiminnasta ennen kaikkea oppilaille ja opiskelijoille, huoltajille, koulun henkilöstölle ja opiskeluhuollon henkilöstölle, mutta myös laajemmin media-kanavien kautta.

Kouluväkivaltatyöryhmän lisäksi Pirkanmaan väkivaltatyön verkosto perusti laajemman ”nuoret väkivallantekijät” -työryhmän, jossa pureudutaan nuorten sekä nuorten aikuisten tekemään väkivaltaan kaikissa ympäristöissä (lähisuhteet, jengiytyminen ja muu radikalisoituminen). Työryhmässä on hyte-tiimin väkivallan ehkäisyn edustus. Varsinais-Suomen, Etelä-Pohjanmaan ja Kanta-Hämeen hyvinvointialueet ovat kiinnostuneet hyödyntämään Nuoret väkivallantekijät -työryhmän yhteistyö- ja toimintamallia.

Neuvolan esitietolomakkeilla kartoitetaan systemaattisesti vanhempien päihteiden käyttöä (Audit) ja lähisuhdeväkivaltaa (THL lähisuhdeväkivallan suodatin- ja kartoituskysymykset). Tarvittaessa perheet ohjataan jatkotuen piiriin. Esitietolomakkeet otettiin käyttöön keväällä 2024.

Barnahus –toimintamallin juurruttaminen Pirkanmaalla etenee suunnitellusti. Barnahus-hanke, erityisesti Pirkanmaan hyvinvointialueen satelliittihanke tekee tiivistä yhteistyötä hyte-tiimin väkivallan ehkäisytyön kanssa. Barnahus-satelliitin kärkitavoite on lapsiin kohdistuvien väkivaltaepäilyjen selvitysprosessin selkeyttäminen sekä yhteensovittaminen, väkivaltaa kokeneiden lasten tuen ja hoidon kehittäminen. Barnahus-hankkeessa yhtenä keskeisenä tavoitteena Pirkanmaalla on monialaisen, moniportaisen konsultaatio- ja tukirakenteen tunnetuksi tekeminen ja ammattilaisten kouluttaminen toimintamallin käyttöön.

Barnahus-hankkeessa koulutettiin ”älä vaikene väkivallasta”- seminaarissa 10.10.2024 409 ammattilaista tunnistamaan ja toimimaan tilanteessa, jossa herää huoli alaikäiseen lapseen tai nuoreen kohdistuneesta väkivallasta. Koulutustilaisuus järjestettiin yhteistyössä Tampereen yliopiston kanssa. Koulutukseen osallistui ammattilaisia koko maakunnan alueelta, eri toimintasektoreilta ja -ammattikunnista. Koulutetuissa oli myös sosiaali- ja terveysalan opiskelijoita. Valtaosa koulutetuista työskentelee Pirhassa.

Barnahus-hanke on rakentanut yhdessä muiden ammattilaisten kanssa toimintaohjeen lapsen kaltoinkohteluepäilyihin. Toimintaohjeen koulutukseen osallistui 16.5.2024 440 osallistujaa ja 3.9.2024 265 osallistujaa laajasti eri toimintasektoreilta ja ammattikunnista. Valtaosa osallistujista oli Pirkanmaan hyvinvointialueen ammattilaisia.

Ankkuritoiminta kohdistuu varhaisessa vaiheessa nuorten hyvinvoinnin edistämiseen ja rikosten ennalta ehkäisemiseen. Ankkuritoimintaa toteutetaan moniammatillisessa tiimissä, johon kuuluvat viranomaisasiantuntijat poliisista ja sosiaalitoimesta sekä tarpeen mukaan myös terveydenhuollosta tai esimerkiksi kunnan tai järjestöjen toteuttamasta nuorisotyöstä. Ankkuritiimi tapaa alle 15-vuotiaan nuoren ja hänen perheensä mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, jotta nuorta voidaan tukea ja tarvittaessa ohjata avun tai tuen piiriin. Pirkanmaan laajuisesta ankkuritoiminnasta on allekirjoitettu yhteistyösopimus Pirkanmaan hyvinvointialueen ja Sisä-Suomen poliisin kesken vuoden 2024 lopussa. Koko maakunnan kattava ankkuritoiminta käynnistyy vaiheittain vuoden 2025 alusta alkaen.

MARAK on vakavan parisuhdeväkivallan riskinarvioinnin ja uhrin auttamisen moniammatillinen menetelmä. MARAK kokoaa Pirkanmaalla toimivat, uhrin auttamiseksi työskentelevät viranomaiset ja järjestöt yhteen ja koordinoi uhrille annettavaa tukea. MARAK koostuu systemaattisesta väkivallan riskinarvioinnista. Jos riski on kohonnut, moniammatillinen työryhmä auttaa uhria. Työryhmässä laaditaan toimenpidesuunnitelma, jonka tarkoitus on parantaa uhrin turvallisuutta. MARAK-toimintamalli on kattanut koko Pirkanmaan alueen vuoden 2024 alusta alkaen. MARAK-menetelmäkoulutukset ovat tarjolla koko hyvinvointialueen henkilöstölle kaksi kertaa vuodessa. Koulutettuja vuoden 2024 lopussa on yhteensä 264, joista valtaosa on Pirkanmaan hyvinvointialueen lasten, nuorten ja perheiden palvelulinjan ammattilaisia.

Pirkanmaan väkivaltatyön messut järjestettiin yhteistyössä Pirkanmaan väkivaltatyön verkoston kanssa 19.–20.3.2024. Ensimmäisenä päivänä osallistujia oli 339 henkilöä, joista 230 osallistui ainoastaan striimatuille luennoille. Toisena messupäivänä vieraita oli 241 henkilöä, joista 160 osallistui ainoastaan striimatuille luennoille.

Koulutus väkivallan tunnistamisesta ja puheeksi ottamisesta toteutettiin yhteistyössä Pirkanmaan väkivaltatyön verkoston kanssa 9.10.2024. Koulutukseen osallistui noin 70 ammattilaista. Pirkanmaalla toimivien ammattilaisten toiveesta järjestettiin yhteistyössä Pirkanmaan väkivaltatyön verkoston kanssa myös erillinen koulutus nuorten seurusteluväkivallasta 21.2.2024. Tähän koulutukseen osallistui 47 ammattilaista Pirkanmaalta.

Ikäihmisten palvelut ovat mukana Pirkanmaan pelastuslaitoksen ”Eri viranomaisten käyttämään paikkatietoon perustuva paloriskikohteiden paikantamismalli -hankkeen” ohjausryhmässä. Tavoitteena on saada selville Pirkanmaan korkean riskin alueet, joille kohdennetaan hankkeessa ennaltaehkäisevää toimintaa, kuten palotarkastuksia. Hankkeessa hyödynnetään RAI:n EVAC-riskimittarin tietoja yhdistettynä alueelliseen

osoitetietoon. EVAC-riskimittari on tarkoitettu asiakkaiden poistumisturvallisuuden arviointiin toimintakyvyltään heikentyneen henkilön poistumismahdollisuutta onnettomuustilanteessa. Vuosina 2024-2026 toteutettava hanke on osa pelastustoimen lakisääteistä onnettomuuksien ehkäisyn toimintaa ja turvallisuussuunnittelutyötä (Pelastuslaki 42§).

Kotihoidon henkilöstölle on järjestetty paloturvallisuuskoulutusta ikäihmisten palvelujen ja pelastuslaitoksen yhteistyössä. Ikäihmisten asumisyksiköiden poistumisturvallisuussuunnitelmat on päivitetty vuoden 2024 aikana.

4 Yhteistyötä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä tehdään hyvinvointialueen kaikissa palveluissa ja sen lisäksi yhdyspinnoilla kuntien, järjestöjen ja muiden toimijoiden kanssa. Hyvinvointialueen toimijat ovat saaneet paljon palautetta toiminnan huonosta viestimisestä ja aidon yhteistyön puutteesta. Myös valtuustoaloitteessa kysyttiin ovatko yhteistyön toimivat mallit hävinneet hyvinvointialueen, kuntien ja järjestöjen väliltä.

Osana hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen alueellista yhteistyötä on järjestetty kuukausittain virtuaaliset hyte-aamukahvit, jotka tavoittivat vuonna 2024 noin sata osallistujaa tunniksi kerrallaan. Hyte-aamukahvit ovat avoinna kaikille hytestä kiinnostuneille toimijoille ja niiden teams-kutsulinkki löytyy Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tiimin www-sivuilta. Aamukahvien esittelijöinä toimivat sekä Pirhan sote-ammattilaiset että kuntien ja järjestöjen edustajat. Teemoina vuonna 2024 olivat muun muassa perheliikunta Pirkkalassa, Kaikukortin kokemukset, PTV-työ Kuhmoisissa, UKK instituutin Ikä-HYTE-hanke, Tampereen Ensi- ja turvakotien toimintamalli lapsen kaltainkohtelun katkaisemiseksi, Minun tiimini -kokemukset sekä kokemusasiantuntija-toiminta Pirhassa.

Hyte-työn pitkäaikainen yhteistyörakenne Pirkanmaan kuntien hyvinvointikoordinaattoreiden kanssa toteutui vuonna 2024 kuuden koko päivän mittaisen tapaamisen kautta. Tapaamisissa on käsitelty ajankohtaisia hyte-teemoja elintapaohjauksen, ehkäisevän päihdetyön ja väkivallan ehkäisyn työstä, kuultu esimerkkejä ja hyviä käytänteitä kuntien hyte-työstä ja työstetty yhteistyön sujuvuutta muun muassa työpajatyöskentelyn kautta. Tapaamisia on hyödynnetty myös järjestöavustuksista tiedottamiseen, keskusteluun lähitoritoiminnan yhteiskehittämisestä kuntien kanssa, perhekeskustoiminnan esittelyyn, elintapaohjauksen vaikuttavuusmittariston kehittämiseen, asunnottomuuskyselyyn,

Pirkanmaan ajankohtaisiin turvallisuusteemoihin ja yhteistyöhön kuntien kanssa sekä yhteistyön kehittämiseen kuntien tilaisuuksissa, kuten ”koko kylän vanhempainillat”.

Keväällä 2024 toteutettiin hyvinvointikoordinaattoriverkostoa hyödyntäen kysely kuntiin tarvittavasta soten edustuksesta kuntien erilaisissa hyte-työryhmissä. Kyselyn perusteella pyrittiin saattamaan ryhmiin tarvittavia ammattilaisia palvelulinjoilta. Kuntien ja hyvinvointialueen roolit alueellisen hyvinvointisuunnitelman painopisteissä ovat olleet yhteisessä tarkastelussa. Joulukuussa järjestettiin hyte-kerroinklinikka yhteistyössä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen kanssa. Tuolloin työstettiin myös rooleja ja tehtäviä kaatumisen ehkäisyssä sekä perehdyttiin PUHTI-raportin uusiin sisältöihin ja pyrittiin edistämään sen hyödyntämistä (PUHTI = palvelujärjestelmän ulkopuolella kertyvä tieto hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen johtamisen käyttöön).

Pirkanmaan hyvinvointialueen ja kuntien hyte-neuvotteluissa vuonna 2023 nousi laajasti esiin toive yhteisen foorumin järjestämisestä lasten ja nuorten hyvinvoinnin näkökulmasta. Lasten ja nuorten hyvinvointiseminaari järjestettiin 8.5.2024 Tampereen ammattikorkeakoululla. Tilaisuus valmisteltiin yhteistyössä kuntien sivistysjohtajien, järjestöjen, lasten, nuorten ja perheiden palvelulinjan ja integraatiotoimialueen edustajien kanssa.

Tilaisuudessa oli 409 henkilöä, joista 229 seurasi tilaisuutta striimin välityksellä. Seminaarin osallistuttiin monipuolisesti eri Pirkanmaan hyvinvointialueen palveluista, kuntien tehtäväkentältä sekä alueen järjestöistä. Aamupäivän osio käsitteli lasten ja nuorten hyvinvoinnin tilannekuvaa kouluterveyskyselyn ja Move!-tulosten ja mielen hyvinvointiteeman kautta. Tilaisuudessa käsiteltiin myös yhdyspinnoilla toimivaa yhteisöllistä oppilashuoltoa sekä Ankkuri-toimintamallia ja kuultiin lasten ja nuorten hyvinvointityöstä osana kuntastrategiaa. Iltapäivän teemoissa paneuduttiin hyvinvointijohtamiseen muun muassa perhekeskustuksen kautta. Nuorten omia ajatuksia kuultiin nuorten paneelissa. Tapahtuma päätettiin ottaa pysyväksi käytännöksi ja vuoden 2025 lasten ja nuorten hyvinvointiseminaaria alettiin valmistella kesäkuussa 2024. Vuoden 2025 seminaari toteutuu yleisöltä saadun palautteen mukaisesti huhtikuussa 2025.

Pirkanmaan hyvinvointialue on ollut mukana THL:n PUHTI-hankkeessa kehittämässä uudenlaista tietojohdantamisen työkalua, jonka avulla saadaan ajantasaista tietoa väestön hyvinvointi- ja terveyshaasteista aluekohtaisesti. PUHTI-raportin tavoitteena on tuottaa malli hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen suunnitteluun sekä resursointiin kunnan ja hyvinvointialueen suunnittelijoille ja päättäjille, mahdollistaen nopean reagoinnin esiin nouseviin haasteisiin. PUHTI-raportti kerää yhteen tietoja alueen elintarvikkeiden myynnistä, liikunta-

ja harrastuslisensseistä, maksuhäiriöistä, huumeiden myynti-ilmoituksista, mieliala- ja unilääkkeiden myynnistä, nuorten huolenaiheista Sekasin-chatin keskusteluista sekä kokoa näistä yhteenvedon Pirkanmaan kuntien alueellisista vahvuuksista ja kehittämiskohteista.

Pirhan asiakaslähtöisen, monialaisen Minun tiimini -toimintamallin implementointia toteutettiin palveluissa tiekartan vuoden 2024 toimenpiteiden mukaisesti. Toimintamallin tunnettuutta yhdyspinnoilla vahvistettiin, jotta sitä osataan hyödyntää myös kuntien, järjestöjen ja seurakuntien asiakasohjauksessa. Minun tiimini vaikuttavuuden arviointia lähdettiin rakentamaan korkeakouluyhteistyössä. Vuonna 2024 tilastoihin päätyi 164 tiimiä, joissa oli yhteensä lähes 500 ammattilaista ja 95 läheistä. Minun tiimini voitti vuoden 2024 TerveSOS-yleisöäänestyksen.

4.1 Hyte-neuvottelut

Hyvinvointialueen on neuvoteltava vähintään kerran vuodessa yhdessä alueensa kuntien sekä muiden hyvinvointialueen alueella hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä tekevien toimijoiden kanssa hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä koskevista tavoitteista, toimenpiteistä, yhteistyöstä ja seurannasta (laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (612/2021) 7 §).

Vuoden 2024 neuvottelujen painopisteeksi oli valittu lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointi. Neuvottelut Pirkanmaan kuntien kanssa käytiin 12.8. – 16.9.2024 välisenä aikana. Kuntiin lähetettiin ennakkokysely siitä, mitkä teemat lasten, nuorten ja perheiden osalta ovat kussakin kunnassa puhututtaneet. Lisäksi pyydettiin muita ajatuksia neuvottelussa käsiteltäviksi aiheiksi. Valitusta painopisteestä johtuen puolet neuvotteluaamupäivästä kunkin kuntaryppään kanssa oli varattu lasten ja nuorten asioille, jolloin paikalla oli myös lasten, nuorten ja perheiden johto.

Kuntien kanssa käydyistä hyte-neuvotteluista laadittiin neuvottelukohtaisten muistioden lisäksi yhteinen koontimuistio. Toinen heti toteutettu kehittämistoimenpide neuvottelujen osalta oli joulukuussa järjestetyt seurantapalaverit sovittujen asioiden etenemisen varmistamiseksi. Lisäksi sovittiin, että tulevat hyte-neuvottelut järjestetään keväällä 2025 ja että ne tullaan valmistelemaan yhteistyössä kuntien ja järjestöjen kanssa.

Hyte-neuvottelu järjestöjen kanssa toteutettiin 14.10.2024. Kutsuttuna oli järjestöyhteistyöryhmä. Järjestöille toimitetussa ennakkokyselyssä kerrottiin kuntien kanssa käydyissä keskusteluissa esiin tulleista huolista etenkin lasten ja nuorten osalta, kuten mielenterveyden haasteet, liikkumattomuus, väkivalta, lasten ylipaino sekä päihteet.

Hyte-neuvottelujen johtopäätöksinä todettiin, että lasten ja nuorten tilanne on herättänyt laajasti huolta, ja tilanteeseen sopiville yhteisille interventioille on tarvetta. Etenkin vanhemmuuden tukeen kaivattiin konkreettista, vahvaa yhteistyötä toimijoiden kesken. Vanhemmuuden tuki nostettiin lasten, nuorten ja perheiden yhdeksi talousarviovaihtoehtoksi koko palvelulinjan tehtäväksi vuodelle 2025.

Kaikissa keskusteluissa nousi esiin viestinnän ja tiedonkulun haasteet hyvinvointialueen ja kuntien kesken. Hyvinvointialueen, kuntien ja järjestöjen roolit kaipaavat yhä selkeyttämistä ja toimivia rakenteita kaikille tasoille, aina strategisesta johtamisesta suunnitteluun ja kehittämiseen sekä arjen työhön palvelutuotannossa. Yhdyspinnoilla olevien palvelupolkujen, toimintamallien ja prosessien tulisi olla avattuna kaikille toimijoille. Myös tietojohdaminen puhututti ja yhteistä dataa Pirkan toimesta koottuna kaikille kunnille kaivattiin.

4.2 Järjestöyhteistyö

Pirkanmaan hyvinvointialue on kahden ensimmäisen toimintavuotensa aikana kehittänyt järjestöyhteistyön toimintamallia kokonaisuudeksi, joka muodostuu erilaisista yhteistyöryhmistä, verkostoista, työpajoista ja foorumeista, järjestöille myönnettävistä kumppanuus-, yleis- ja kohdeavustuksista, asiakaspalveluissa toteutetuista yhteistyömalleista sekä osallisuus- ja kokemusasiantuntijatoiminnasta.

Järjestöavustukset ovat hyvinvointialueelle yksi tapa toteuttaa järjestämislain (612/2021) 7§ mukaista veloitetta tukea hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä tekevien järjestöjen toimintaedellytyksiä ja vaikutusmahdollisuuksia. Vuonna 2024 järjestöavustuksia myönnettiin yhteensä 1,75 miljoonaa euroa.

Mittava osa hyvinvointialueen järjestöyhteistyöstä kiinnittyy hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämiseen, minkä lisäksi järjestöt toimivat myös monien sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen tuottajina.

Pirkanmaan hyvinvointialueen järjestöyhteistyöryhmä perustettiin sosiaali- ja terveystoimintajohtajan päätöksellä § 131/2023. Järjestöyhteistyöryhmä aloitti työnsä vuoden 2024 alussa. Yhteistyöryhmä toimii yhteistyötahona järjestöjen ja julkishallinnon organisaatioiden välillä, ja sen tehtävänä on vahvistaa yhteistyötä niin hyvinvointialueen ja järjestöjen välillä kuin Pirkanmaan järjestöjen kesken.

Samoihin aikoihin aloitti toiminnan hyvinvointialueen järjestöyhteistyön sisäinen verkosto. Verkosto koostuu eri palvelulinjojen edustajista ja he toimivat yksiköissään yhdyshenkilöinä järjestöyhteistyöhön liittyvissä asioissa. Verkoston jäsenet ovat mukana muun

muassa järjestöavustushakemusten arvioinneissa sekä kumppanuusavustusta saaneiden tahojen kanssa järjestetyissä kumppanuuskeskusteluissa.

Vuoden 2024 aikana on koostettu tietoa palvelulinjojen toteuttamasta järjestöyhteistyöstä asiakaspalveluissa. Lisäksi on kuvattu rakenteet, joiden puitteissa hyvinvointialue tekee monialaista yhteistyötä järjestöjen kanssa.

Pirkanmaan hyvinvointialueella tehty järjestöyhteistyö koottiin järjestöyhteistyön asiakirjaksi vuonna 2024 ([Pirkanmaan hyvinvointialueen järjestöyhteistyön asiakirja](#)).

Asiakirjassa keskitytään ensisijaisesti kuvaamaan hyvinvointialueen ja järjestöjen yhteistyön rakenteita ja toteutusmuotoja, huomioiden muidenkin kumppani- ja sidosryhmien roolit yhteistyöverkostoissa. Asiakirja on tarkoitettu päivittyväksi tietopakettiksi kaikille, jotka kuntalaisina, organisaatioiden työntekijöinä sekä päätöksenteossa ovat kosketuksissa Pirkanmaan hyvinvointialueen järjestöyhteistyön kanssa.

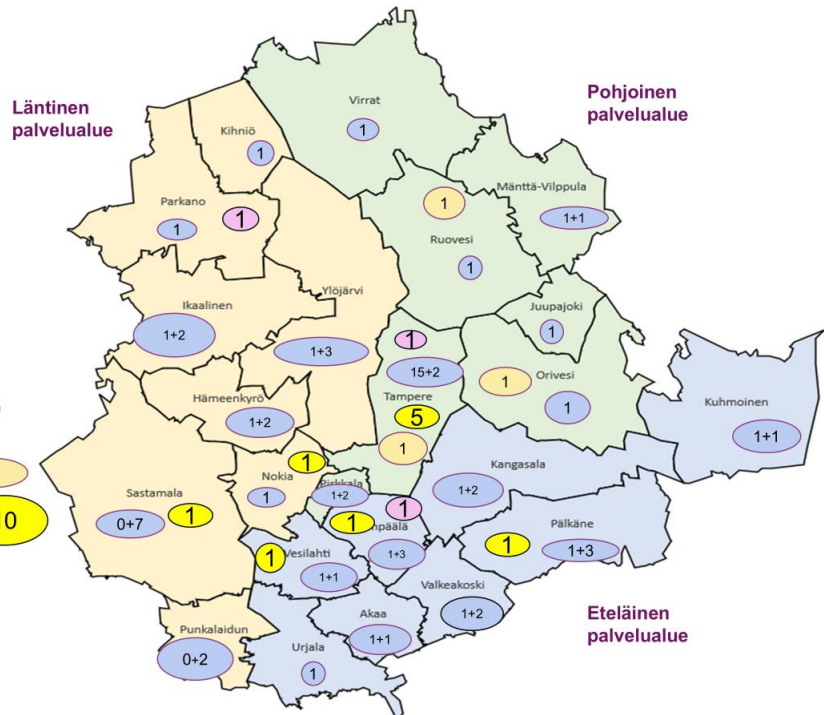
Hyvinvointia elintavoilla -sivustolle on nostettu järjestöjen palveluita eri teemojen alle linkeillä ja uutisnostoilla vuoden 2024 aikana. Sivustolla sijaitsevasta hyvinvoinnin palvelusta on mahdollista löytää järjestöjen Lähellä.fi-kuvauksia sekä PTV-kuvauksia. Pirkanmaan järjestöjä onkin kannustettu kuvaamaan palvelunsa joko Lähellä.fi-palveluun tai palvelutietovarantoon muun muassa kumppanuuskeskusteluissa sekä muulla tiedottamisella ja käytännön tuella yhteistyössä Artteli-kumppanuusyhdistys ry:n kanssa. Lisäksi hyvinvointialueen avustustoimintaa ohjaavaan Avustustoiminnan yleiset periaatteet -asiakirjaan lisättiin yhdeksi avustusten myöntämisperusteeksi vaade siitä, että järjestöllä on päivitetyt tiedot joko PTV:ssä tai Lähellä.fi-palvelussa. Tämä edistää järjestöjen palvelujen nousemista Hyvinvointia elintavoilla -sivuston hyvinvoinnin palveluhakuun.

4.3 Matalan kynnyksen kohtaamispaikkatoiminta

Matalan kynnyksen kohtaamispaikkatoimintaa on kehitetty hyte-vastuuyksikön koordinoimana vuonna 2024. Palvelulinjojen asiantuntijoista on koottu poikkihallinnollinen työryhmä toiminnan kehittämiseksi. Alkuun tunnistettiin Pirkan matalan kynnyksen kohtaamispaikkatoimijat: lähitorit, perhekeskukset ja yhteisösosiaalityö sekä tarve yhteistyölle ja tilojen yhteiskäytölle eri palvelulinjojen kesken. Lisäksi kartoitettiin Pirkanmaan tilat, toiminta ja yhteistyökumppanit. Työryhmä on järjestänyt työpajoja ja matalan kynnyksen kohtaamispaikkapäivän, joissa kaikissa on edistetty yhteistyötä palvelulinjojen ja eri toimijoiden välillä. Toimenpiteitä on suunnattu erityisesti alueille, joissa ei ole vielä ollut yhteistä matalan kynnyksen kohtaamispaikkatoimintaa.

Pirkanmaan matalan kynnyksen kohtaamispaikat

- Lähitorit + liikkuvat lähitorit 35+32
- Perhekeskuksen kohtaamispaikat 3
- Yhteisökeskukset 3
- Yhteisöneuvonnat 10

Kuvassa vuodenvaihteen 2024-2025 tilanne Pirkanmaan matalan kynnyksen kohtaamispaikoista. Perhekeskusten osalta kartalla Pirkan ylläpitämät kohtaamispaikat.

Sosiaali- ja terveystalvelujen johtoryhmä päätti 11.12.2024, että se toimii matalan kynnyksen kohtaamispaikkatoiminnan jatkokehittämisen ohjausryhmänä, jonka lisäksi valmistelutyöhön perustetaan työryhmä tai valmisteluryhmä eri palvelujen asiantuntijoista.

Perhekeskustoiminnan osalta yllä olevaan karttaan merkittyjen hyvinvointialueen ylläpitämät kohtaamispaikat sisältyvät Pirkanmaan perhekeskusverkostoon 220 kohtaamispaikkaan. Toimintaa järjestävät järjestöt, kunnat, seurakunnat ja hyvinvointialue. Tavoitteena on edistää osallisuutta, vahvistaa vanhemmuutta ja parantaa perheiden voimavaroja. Perhekeskustoimintaa ohjaavat Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen valtakunnalliset kohtaamispaikan kriteerit. Kohtaamispaikkatoiminta, toimijat ja toiminnan sisältö elää ja vaihtelee tarpeista, toimijoista ja myös rahoituksista riippuen eri alueilla. Kohtaamispaikkaverkostojen koordinoituvastuu on perhekeskusverkoston paikallisilla ohjausryhmillä. Kohtaamispaikkatoiminnan edistämiseksi koko maakunnan alueella on perustettu kohtaamispaikkaverkosto, missä on edustus kaikista paikallisista perhekeskusverkostoista. Kohtaamispaikkaverkostot kokoontuvat kerran tai kahdesti vuodessa ja verkoston yhdyshenkilönä toimii Pirkanmaan hyvinvointialueen työntekijä.

Pirkanmaan lähitorien laajaa saavutettavuutta edistettiin niin fyysisin pistein kuin ottamalla sähköisiä palveluita käyttöön. Etätapaaminen palveluohjaajan kanssa mahdollistui ja Digilähitorin ohjaava tietosisältö rakennettiin uudelleen verkkosivuille. Digilähitorin tammi-

joulukuun 2024 kävijämäärä oli yhteensä 2167. Viestintää vahvistamalla tavoiteltiin asiakkaiden sekä yhteistyökumppaneiden tietoisuutta lähitovereista neuvonnan ja ohjauksen palvelupisteinä, erityisesti ikääntyneiden ja vammaisten palveluihin liittyen. Lähitorien toimintaa toteutetaan aiempaa vahvemmin yhteistyössä järjestöjen ja yhdistysten kanssa sekä Pirkan muiden matalan kynnyksen toimijoiden kanssa. Lähitovereilla ohjausta ja neuvontaa kaikkien ammattiryhmien osalta annettiin tammi-joulukuussa 2024 yhteensä 31 377 kertaa. 36,5 % ohjauksista asia on ratkennut tai asiakas on selvinnyt itsenäisesti sen perusteella.

4.4 Kulttuurihyvinvointi

Kulttuurihyvinvointityön erityispiirre on yhdyspinnoilla tapahtuva yhteistoiminta hyvinvointialueen, kuntien ja kulttuurikentän kanssa. Pirkanmaalla on vuonna 2023 valmistunut strateginen asiakirja, [Pirkanmaan alueellinen kulttuurihyvinvointisuunnitelma](#), joka esittää pirkanmaalaisten hyvinvointia tukevan yhteisen vision vuodelle 2030, kehittämisen painopisteet ja kokoaa kohdennettuja toimenpiteitä kulttuurihyvinvoinnin edistämiseksi. Suunnitelma sisältää kulttuurihyvinvointitavoitteiden ja laajan tietopohjan lisäksi myös toimia hyvinvointivaikutusten mittaamiseen. Pirha on toteuttanut vuonna 2024 useita merkittäviä toimenpiteitä kulttuurihyvinvointityössään. Alla on esitelty muutamia näistä.

Kulttuurihyvinvointipalveluiden laatukriteeristö laadittiin laajalla monialaisella asiantuntijapohjalla Pirkanmaan hyvinvointialueella Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen vastuuyksikössä. Kriteeristön taustalla on kulttuuri-, sote- ja kuntakentällä yhteisesti todettu tarve yhä paremmin tunnistaa, määrittää ja vahvistaa kulttuuriin ja taiteeseen osallistumisen vaikutuksia väestön hyvinvointiin ja terveyteen. Kriteeristö luo pohjaa yhdyspintatyölle ja kulttuurihyvinvointipalveluiden tuottamiselle, ohjaukselle ja hankinta-osaamiselle.

Kulttuurihyvinvointipalveluiden laatukriteeristön tavoitteena on ohjata kulttuurihyvinvointipalveluja, joita tuotetaan sosiaali- ja terveystieteiden osana ja rinnalla hyvinvointialueilla, kunnissa, järjestöissä ja kulttuurikentällä. Laatukriteeristö pohjautuu kansainväliseen tutkimustietoon kulttuurin hyvinvointivaikutuksista ja kulttuurihyvinvointipalveluiden tuottamisen vaikuttavista toimintatavoista.

Laatukriteeristö selkeyttää kulttuurihyvinvointipalveluiden tilaajien ja tuottajien yhteistä sanastoa ja käsitteistöä, luo yhteistä ymmärrystä kulttuurihyvinvointipalveluiden tavoitteiden asettamiseen sekä laajempaa osaamista toiminnan tilaamiseen, järjestämiseen ja toteuttamiseen. Laatukriteeristön käyttö tukee myös sote-palveluiden

asiakas- ja palveluohjausta määrittelemällä yhä paremmin kulttuurihyvinvointipalveluita sekä niiden toimintatapoja ja tavoitteita.

Kehittämistyön ohjausryhmänä toimi Pirkanmaan alueellinen kulttuurihyvinvoinnin asiantuntijaryhmä KULTU, joka koostuu hyvinvointialueen, kuntien, Pirkanmaan liiton ja kulttuurikentän toimijoista.

Laatukriteeristöä työstettiin yhteiskehittämisperiaatteilla; sen työstöön osallistui lähes 100 kulttuurin, hyvinvoinnin ja sote-alan asiantuntijaa. Kriteeristön kehittämiseen kutsuttiin mukaan asiantuntijoita Pirkanmaan hyvinvointialueen eri palvelulinjoilta, sote-järjestöistä, Pirkanmaan kunnista, taide- ja kulttuurialan järjestöistä ja taiteen vapaalta kentältä, sekä valtakunnallisista asiantuntijaorganisaatioista ja valtion hallinnosta: muun muassa Taiteen edistämiskeskus, valtakunnallinen Taikusydän yhteyspiste, Sosiaali- ja terveysalan kansallinen vaikuttavuuskeskus, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Opetus- ja kulttuuri-ministeriö sekä Sosiaali- ja terveysministeriö. Työskentelyn aikana toteutettiin teemahaastatteluja (N=12) sekä fokusryhmätyöpajoja (N=3) ajalla 30.4.2024-14.1.2025.

Laatukriteeristö Innokylässä:

<https://innokyla.fi/fi/toimintamalli/kulttuurihyvinvointipalveluiden-laatukriteeristo-pirkanmaan-hva-rrp-p4-i2>

Kaikukortti-toimintamallin yhteydessä on tehty tiivistä yhteistyötä kuntien sekä Kaikukeskuksen ja Kulttuuria kaikille -palvelun kanssa, kun toimintamallia laajennettiin vuonna 2024 uusiin kuntiin Pirkan toiminta-alueella ja jo olemassa olevaa toimintaa kehitettiin. Tampereella Kaikukortti-työskentelyä kehitettiin muun muassa uuden asiakasraati-toiminnan avulla sekä kehittämällä Kaikukortin ja kulttuuriluotsitoiminnan kumppanuusmallia.

Pirkanmaan monialainen kulttuurihyvinvoinnin asiantuntijaryhmä KULTU edistää kulttuurihyvinvointityötä tekevien toimijoiden toimintaedellytyksiä ja niihin liittyviä yhteistyön rakenteita sekä varmistaa osaltaan alueellisen kulttuurihyvinvointisuunnitelman toimeenpanoa. KULTU:ssa oli vuonna 2024 mukana Pirkanmaan hyvinvointialue, Pirkanmaan liitto, Tampereen kaupunki, Lempäälän kunta, Sastamalan kaupunki sekä kulttuurikentän ja kulttuurihyvinvoinnin edustajina Kulttuurikeskus PiiPoo, Tampereen Teatteri, Pirkanmaan festivaalit ja Pirkanmaan Tanssin Keskus.

Vuonna 2024 KULTU-ryhmä laati esityksen sekä Pirkanmaan liitolle että Pirhalle kulttuurihyvinvoinnin edistämiseksi ja huomioimiseksi näiden toiminnassa. KULTU-ryhmä toteutti helmikuussa 2024 TEA-viisarin Kuntokoulun, jossa paneuduttiin Pirkanmaan

kulttuurihyvinvointikuntoon asiantuntijapuheenvuorojen kautta ja käytiin läpi miten kulttuurihyvinvointi toteutuu kuntien, hyvinvointialueen ja kulttuurikentän yhdyspinnoilla ja osana hyte-työtä. Tilaisuus oli räätälöity kuntien ja hyvinvointialueen kulttuurin ja hyvinvoinnin johtamisesta vastaaville, hyvinvointi- ja kulttuurikoordinaattoreille, päättäjille sekä kulttuuri- ja taidetoimintaa kehittäville ja tuottaville toimijoille.

Kulttuurihyvinvoinnin tiivis yhdyspintayhteistyö toteutuu läpi vuoden **Pirkanmaan Taikusydän alueverkostossa**, jota Pirha koordinoi yhdessä Kulttuurikeskus PiiPoon ja Tampereen kaupungin kanssa. Verkosto on avoin kaikille kulttuurin ja hyvinvoinnin ammattilaisille, organisaatioille, kunnille, hyvinvointialueen toimijoille ja yhteisöille sekä alan opiskelijoille. Vuonna 2024 koordinaatiotiimi järjesti kahdeksan Pirkanmaan Taikusydän alueverkoston aamukahvitilaisuutta (kesto 110 min/tilaisuus). Tilaisuuksissa käsiteltiin kulttuurihyvinvoinnin ajankohtaisia asioita asiantuntijapuheenvuorojen, alustusten ja yhteisen työskentelyn kautta. Pirkanmaan alueverkosto tekee tiivistä yhteistyötä myös valtakunnallisen Taikusydän yhteyspisteen kanssa ollen osa sen kansallista rakennetta.

Pirha on ollut aktiivisesti mukana **kulttuurihyvinvoinnin kansallisessa kehitystyössä** muiden hyvinvointialueiden, Taiteen edistämiskeskuksen ja valtakunnallisen Taikusydän-yhteyspisteen kanssa. Esimerkiksi kulttuuri- ja taidetoiminnasta hyötyvän asiakkaan/potilaan tunnistamisen sanoittamista ja määrittelyä tehtiin Pirhan johdolla kansallisena yhteiskehittämisenä. Työskentelyssä pyrittiin kuvaamaan miten sote-ammattilainen voi tunnistaa asiakkaan, jolla on matala tai vähäinen kulttuurinen aktiivisuus, ja joka voisi hyötyä osallistumisesta kulttuuritoimintaan. Työskentelyn tuloksena laadittiin riskitekijöistä lista, joka pohjaa muun muassa WHO:n laajaan kansainväliseen raporttiin vuodelta 2019 ([What is the evidence on the role of the arts in improving health and well-being? A scoping review](#), Fancourt, D. & Finn, S. 2019). Luotu materiaali vietiin muun muassa Pirhan Elintapaohjauksen käsikirjan osioon Elintapaohjauksesta hyötyvän tunnistaminen.

Myös **Kulttuurihyvinvoinnin puheeksioton mallia** tehtiin kansallisena yhteiskehittämisenä. Suunnittelussa oli mukana Pirhan lisäksi muun muassa Helsinki, Varsinais-Suomen hyvinvointialue, Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue, Satakunnan hyvinvointialue, Taikusydän yhteyspiste ja Taiteen edistämiskeskus. Kulttuurihyvinvoinnin puheeksioton malli on ammattilaisille suunnattu käytännönläheinen työväline tukemaan asiakkaan omaa hyvinvointia kulttuuritoiminnan, taiteen ja luovuuden keinoin. Mallin tavoitteena on auttaa ammattilaista ottamaan luovuus, kulttuuritoiminta ja taide puheeksi monipuolisissa

asiakaskohtaamisissa, kuten sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa. Malli kehitettiin osana Kestävän kasvun hankkeen (RRP) Monialaisen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen palvelukonseptin kehittämistä 2023-2025. Syksyllä 2024 pidettiin Pirhassa puheeksioton mallin käyttökoulutuksia 3 kpl lähitorien ammattilaisille ja 1 kpl sote-asemien elintapaohjauksen ammattilaisille, jonka jälkeen mallia pilotoitiin Pirhassa lähitoreilla sekä elintapaohjauksessa eri sote-asemilla. Kulttuurihyvinvoinnin puheeksioton malli löytyy Innokylästä: <https://innokyla.fi/fi/toimintamalli/kulttuurihyvinvoinnin-puheeksioton-malli>

Pirhan hyte-tiimi teki vuonna 2024 **kuntaverkostoyhteistyötä myös Operaatio Pirkanmaa -hankkeen** kautta. Hyte-tiimi osallistui kuntaverkoston toimintaan tuoden verkostoon kulttuurihyvinvoinnin näkökulman. Hankkeeseen kuului 20 Pirkanmaan kunnan sivistys/kulttuuripalvelut (kunnat: Tampere, Akaa, Hämeenkyrö, Ikaalinen, Kangasala, Kuhmoinen, Lempäälä, Mänttä-Vilppula, Nokia, Orivesi, Parkano, Pirkkala, Pälkäne, Ruovesi, Sastamala, Urjala, Valkeakoski, Vesilahti, Virrat ja Ylöjärvi.)

Pirha on mukana myös **AILI-verkostossa**, joka on 13 kunnan kulttuuri- ja vanhus-palveluiden asiantuntijoiden muodostama verkosto joka edistää ikääntyneiden kulttuuristen oikeuksien toteutumista. AILI-verkosto toteutti Aura-hankkeen, jossa varmistettiin, että kuntien ja hyvinvointialueiden keskeinen rooli ikääntyneiden kulttuurihyvinvoinnin ja -osallisuuden edistämisessä vahvistuu entisestään läpi sote-uudistuksen. Aura-hanke toteutti yhteiskehittämisen keinoin sekä tiekartan että "Ikääntyneen kulttuuritoiminnan kehittäjän resurssipankin", joka vastaa tiekartassakin tunnistettuun tarpeeseen oppien jakamisesta ja levittämisestä. Resurssipankkiin on kuvattu muutama esimerkki toimivista kulttuurihyvinvoinnin toimintamalleista, kuten Pirhan kulttuurikoordinaattorin työnkuva. Pirha oli mukana sekä tiekartan että resurssipankin yhteiskehittämisessä.

Yhteistyötä on tehty myös **Taiteen edistämiskeskuksen Kulttuurihyvinvoinnin asiantuntijapalveluiden** kanssa monessa eri yhteydessä. Pirha on ollut aktiivisesti mukana muun muassa Taiken "Taide vaikuttaa hyvinvointialueilla" -tapaamisten sarjassa, joka on suunnattu hyvinvointialueiden asiantuntijoille, ja Pirhan hyte-tiimin edustaja oli panelistina valtakunnallisessa Kulttuurihyvinvoinnin yhdyspinnat ja yhteistyö -seminaarissa marraskuussa 2024.

Pirha hyte-tiimi on rakentanut kulttuurihyvinvoinnin yhdyspintaa myös **järjestöihin ja kulttuuritoimijoiden verkostoihin sekä vapaan sivistystyön toimijoihin / kansalais-opistoihin ja työväen opistoihin**. Esimerkiksi toukokuussa 2024 Tanssi virtaa -

festivaaleilla oltiin sparraamassa kulttuuritoimijoita liittyen kulttuurihyvinvointiin, ja Pirkan opiston kehittämissäpäivässä tammikuussa 2024 oli puheenvuoro kulttuurihyvinvoinnista.

Pirha on toteuttanut myös aktiivista **kulttuurihyvinvointitiedon jakamista ja viestintää**, kuten asiakas- ja ammattilaisviestintää esimerkiksi Hyvinvointia elintavoilla -sivuilla ja Pirkanmaan Taikusydän alueverkostossa ja tuonut esiin kulttuurihyvinvoinnin näkökulmia eri alustoilla (esimerkiksi haastattelu radio Moreenissa joulukuussa 2024). Pirhan hyte-osaaminen on kiinnostanut Suomen lisäksi myös kansainvälisesti ja tanskalainen kulttuurihyvinvoinnin koulutukseen keskittynyt delegaatio olikin tutustumassa Pirhan kulttuurihyvinvointityöhön Erasmus+ Job Shadowing -ohjelman kautta huhtikuussa 2024.

4.5 Ehkäisevä työ

Kansallinen yhteistyö ja osallistuminen asiantuntijatyöryhmiin on keskeinen osa Pirkanmaan hyvinvointialueen väkivallan ehkäisyn kokonaisuutta. Pirhan väkivallan ehkäisyn suunnittelupäällikkö on useissa kansallisissa työryhmissä asiantuntijajäsenenä, joka toisaalta mahdollistaa Pirkanmaalla tehdyn työn hyödyntämisen myös kansallisesti sekä yhteispohjoismaisesti.

Ehkäisevän työn suunnittelupäällikkö edistää nuoriso- ja jengirikollisuuden torjuntaa tälle teemalle perustetussa sisäministeriön alaisuudessa toimivassa kansallisessa yhteistyö- ja koordinaatioryhmässä.

Väkivallaton lapsuus -toimenpideohjelma kattaa muun muassa Suomen ratifioiman Lanzaroten sopimuksen ja Barnahus-toimintamallin ohjauksen sekä seurannan. Väkivallaton lapsuus -toimenpideohjelma päivittyy vuosiksi 2026–2034. Toimenpideohjelman valmistelussa ehkäisevän työn suunnittelupäällikkö toimii Sosiaali- ja terveysministeriön kutsumana hyvinvointialueiden asiantuntijajäsenenä. Sosiaali- ja terveysministeriö koordinoi valmistelua Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen kanssa.

Myös poikkihallinnollinen, oikeusministeriön, sisäministeriön, ulkoministeriön ja sosiaali- ja terveysministeriön naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjunnan toimikunta (NAPE) valmistelee Istanbulin sopimuksen toimenpideohjelmaa kaudelle (2026–2034). Ehkäisevän työn suunnittelupäällikkö on tässä valmistelutyössä Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen kutsumana asiantuntijajäsenenä.

Lisäksi hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tiimi on mukana Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen seuraavissa työryhmissä: varhaisen tunnistamisen työryhmä VARTU, ehkäisevän päihdetyön koordinaattoriverkosto ja lähisuhdeväkivaltakoordinaattoriverkosto.

5 Hyte-kerroin

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tietojohtaminen on laaja kokonaisuus, jonka ytimessä on hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kerroin eli hyte-kerroin. Hyte-kerroin kannustaa hyvinvointialueita ehkäisevään ja edistävään työhön. Hyte-kertoimen pohjalta hyvinvointialueille lasketaan yleiskatteinen rahoitus (noin 1 % kokonaisrahoituksesta). Vuonna 2024 kaikille hyvinvointialueille jaettiin 42,00 €/asukas, mikä tarkoitti Pirkanmaalla 22 410 597 euroa.

Vuoden 2026 rahoituksen jaossa (Laki hyvinvointialueiden rahoituksesta 617/2021) laskenta perustuu asukastietojen lisäksi 11 indikaattoriin. Näistä kuusi prosessi-indikaattoria kuvaa nykytilannetta ja viisi tulosindikaattoria mittaa väestössä tapahtuneita muutoksia. Indikaattoreiden tulosten ohella rahoituksen laskentaan vaikuttaa hyvinvointialuekohtaisen kertoimen suhde muihin hyvinvointialueisiin. Hyte-kertoimen laskennassa käytettävä tietopohja jäädytetään vuodesta 2025 alkaen vuosittain elokuun viimeinen päivä. Tulosindikaattoreiden toteumassa vaikuttavat vuosien 2023 ja 2024 tulokset.

Toimintaa kuvaavat prosessi-indikaattorit

1. Lastenneuvolan 4-vuotiaiden terveystarkastuksista poisjäävien tuen tarpeen selvittäminen
2. Kouluterveydenhuollon 8.-luokkalaisten terveystarkastuksista poisjäävien tuen tarpeen selvittäminen
3. Lasten tuhkarokko-sikotauti-vihurirokko (MPR) –rokotuskattavuus
4. Alkoholin käytön mini-intervention toteutuminen, kun juomiseen liittyy haitta tai haittariski
5. Elintapaneuvonnan toteutuminen tyypin 2 diabetesriskissä oleville Käypä hoito -suosituksen mukaisesti
6. Työttömien toteutuneiden terveystarkastusten osuus suhteessa työttömien kokonaismäärään

Muutosta kuvaavat tulosindikaattorit

1. Vammojen ja myrkytysten hoidosta aiheutuvat sairaalahoitojaksot ja/tai sairaalassa hoidetut potilaat
2. Lonkkamurtumat 65 vuotta täyttäneillä, % vastaavan ikäisestä väestöstä
3. Ei työssä, koulutuksessa eikä asevelvollisuutta suorittamassa olevat 20–24-vuotiaat, % ikäluokasta
4. Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25–64-vuotiaat, % ikäluokasta
5. Mielenterveyshäiriöiden vuoksi työkyvyttömyyseläkettä saavat 18–34-vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä

Hyte-kertoimeen vaikuttavat kuusi prosessi-indikaattoria ja viisi tulosindikaattoria

THL:n tämän hetkisen (9.5.2025) tiedon perusteella Pirkanmaan hyte-kerroin on laskenut edelliseen vuoteen verrattuna (2023: 43, 2024: 42), jolloin sijoitus hyvinvointialueiden vertailussa on laskenut sijasta kuusi sijaan 11.

Pirkanmaalla on onnistuttu erityisesti ylläpitämään lasten MPR-rokotecattavuutta. Tulosindikaattoreiden kohdalla erityisesti "Ei työssä, koulutuksessa tai asevelvollisuutta suorittamassa olevien 18-24-vuotiaiden määrä" on noussut. Kannustavaa on kuitenkin se, että pitkäaikaisesti toimeentulotukea saavien sekä mielenterveyshäiriöiden vuoksi työkyvyttömyyseläkettä saavien nuorten osuudet ovat Pirkanmaalla laskussa.

Hyte-kerrointietojen tarkempi tarkastelu osoittaa, että erityisesti prosessi-indikaattoreiden tiedon laadussa ja niiden mukaisen toiminnan toteutumisessa on Pirkanmaalla haasteita. Tietojen heikko laatu selittyy eri tekijöillä, joita ovat muun muassa potilastietojärjestelmien puutteet, tietojen siirtymisen ongelmat sekä yhtenäisten toimintamallien ja kirjaamiskäytäntöjen puute.

Ongelmien juurisyitä on selvitetty tietojohdamisen toimialueen johdolla yhdessä hyte-vastuuyksikön ja sote-palvelutoiminnan kanssa ja korjaustoimenpiteet ja kirjaamiskoulutukset henkilöstölle on aloitettu. Kirjaamiskäytäntöjen yhtenäistämistä tuettiin vuonna 2024 perusterveydenhuollon kirjaamistyöryhmässä tehdyillä ohjeilla, jotka kokoavat yhteen yleisimmät ja tarkoituksenmukaiset toimenpidekoodit eri palveluissa.

Yhteenvedot toimenpidekoodeista tehtiin vastaanottotoiminnan, mielenterveys- ja päihdepalveluiden sekä äitiys- ja lastenneuvolan neuvolatoiminnan sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollon näkökulmista. Toimenpidekirjaamisen tavoitetta kirkastettiin niin, että nykyiset ohjeet vastaavat sekä hyte-kertoimen tietosisältövaatimukseen että lakisääteisten toimintojen seurantaan.

Hyte-kertoimen tuloksiin tehtiin aktiivisia toimenpiteitä etenkin kaatumisen ehkäisyyn ikäihmisten palveluissa lonkkamurtumien vähentämiseksi. Elintapaohjauksen käsikirjaan koottiin ohjeistusta myös tyypin 2 diabetesriskissä olevien tunnistamiseen, ohjaamiseen ja annetun ohjauksen kirjaamiseen sekä alkoholinkäytön mini-intervention toteuttamiseen.

Vuoden 2024 lopulla käynnistyi lisäksi hoitotyön esihenkilöille kohdistettujen hyte-kirjaamiseen keskittyvien hyte-kerroinklinikoiden suunnittelu tietojohdamisen ja hyte-vastuuyksikön yhteistyönä. Jatkossa tiedon laadun jatkuvaan seurantaan tulee panostaa, jotta tehty terveyttä ja hyvinvointia edistävä työ tulee näkyväksi ja tuottaa Pirkanmaalle sille kuuluvan rahoituksen.

6 Hyte-työn koordinointi ja johtaminen

Vuosina 2023 ja 2024 hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen johtajana toimi sote-tehtäväalueen integraatiotoimialueen johtaja Pirkanmaan hyvinvointialueen hallintosäännön mukaisesti. Integraatiotoimialueen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen vastuuyksikön tehtävänä oli koordinoida Pirkanmaan hyvinvointialueen strategista tehtävää väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. Työhön kuuluu lakisääteinen tuki kuntien ja muiden toimijoiden hyte-työlle ja Pirkanmaan hyvinvointialueen lakisääteisten hyvinvointisuunnitelmien koordinaatio.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen ja sen koordinointi kattaa laajan toimikentän, joka ulottuu eri ikä- ja väestöryhmiin. Hyte-työn avulla voidaan edistää työ- ja opiskelukykyä, mielen hyvinvointia ja terveellisiä elintapoja sekä ennaltaehkäistä sairauksia, tapaturmia, väkivaltaa, päihteiden liikkakäyttöä ja syrjäytymistä. Hyvinvointia ja terveyttä edistävä työ koskee kaikkia ammattilaisia. Esimerkiksi väkivallan riskitekijöiden varhainen tunnistaminen ja oikea-aikaisen avun ja tuen tarjoaminen, voivat ehkäistä väkivallan ilmenemistä. Erilaisten riskitekijöiden tunnistaminen ja puheeksi otto, palveluihin ohjautuminen ja palveluiden järjestäminen edellyttävät monialaista yhteistyötä. Pirha-tason hyte-työn koordinoinnilla edistetään palveluiden yhteensovittamista ja sujuvia palveluprosesseja muun muassa palvelupolkutyön kautta sekä ammattilaisten osaamisen vahvistamista.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen integraatiotyöryhmä perustettiin sosiaali- ja terveysjohtajan päätöksellä 7.5.2024 (§ 62/2024). Ryhmän tehtävänä on ohjata lakisääteistä hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä sekä koordinoida alueellisten hyvinvointisuunnitelmien toimeenpano, toteutumisen seuranta ja raportoinnin vastuutus omille toimialueilleen. Työryhmän työskentely on tosiasiallisesti käynnistynyt syksyn 2024 aikana.

Pirhan talouden tasapainottamisen yhtenä keinona vuonna 2024 oli toimialueiden lakkauttaminen, jonka johdosta integraatiotoimialue ja sen myötä hyte-vastuuyksikkö lakkautettiin. Osa yksiköstä siirtyi 1.1.2025 lasten, nuorten ja perheiden palvelujen johtamisen tukeen, jossa se jatkaa tehtäväänsä hyte-tiiminä elintapaohjauksen ja ehkäisevän työn sisältöjen parissa. Vastuuyksikön järjestö- ja osallisuustoiminta sijoitettiin sote-johdon tukeen. Ennen vastuuyksikön lakkauttamista ja toimintojen hajauttamista siihen kohdistui kahden henkilötyövuoden vähennys, kun ehkäisevän päihdetyön sekä monialaisen yhteistyön suunnittelupäälliköiden tehtävät lakkautettiin. Integraatiotoimialueen lakkauttamisen myötä hyte-vastuuyksikön kehittämispäällikön virka lakkautettiin.

Integraatiojohtaja siirtyi integraatiotoimialueen lakkauttamisen myötä strategisen ohjauksen ja järjestämisen tehtäväalueelle ja 30.1.2025 nimetyn vaikuttaminen ja viestintä -toimialueen (aiemmin viestinnän toimialue) johtajaksi. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen vastuutahoa ei ole nimetty hyvinvointialueen 1.2.2025 alkaen voimassa olevassa hallintosäännössä. Strategisen ohjauksen ja järjestämisen päivitetystä toimintasäännössä 6.3.2025 (§ 7/2025) on Vaikuttaminen ja viestintä -toimialueelle kirjattu hyte-työn osalta tehtäväksi ”vastata hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen hyvinvointialuetasoisen toiminnan ohjauksesta”.

Vuoden 2025 alussa **hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tiimissä** työskentelee vakituisesti tiimin esihenkilönä toimivan kehittämisspäällikön lisäksi elintapaohjauksen suunnittelupäällikkö, ehkäisevän työn suunnittelupäällikkö, ehkäisevän päihdetyön suunnittelija sekä väkivallan ehkäisyn suunnittelija. Hyte-tiimin kehittämisspäällikkö on ilmaissut huolensa tarvittavan koordinoitiresurssin turvaamisesta siten, että se pystyy tosiallisesti tukemaan hyvinvointialueen pyrkimyksiä siirtää palvelujen painopistettä erityisestä perustasolle ja ennaltaehkäisyyn. Yksi tapa ratkaista resurssin jatkuvuutta olisi kohdistaa hyte-kertoimen perusteella tulevasta valtionavustuksesta osa hyte-työhön.

Hyvinvointi- ja kokonaisturvallisuusvaliokunnan käsittelemät teemat sisältävät asukkaan turvallisuuden tunteen sekä ennaltaehkäisevän hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyön asioita. Lisäksi käsitellään laadukkaan palvelutuotannon, turvallisuus-suunnittelun sekä varautumis- ja valmiustyön aiheita. Valiokunta kokoontui 9 kertaa vuonna 2024 ja käsitteli seuraavat hyte-teemaiset aiheet:

- Rakenteellisen sosiaalityön raportti, Huumeilmiöt Pirkanmaalla 2024 -sosiaalisen raportin esittely (5.3.2024 § 3, 4.4.2024 § 9)
- Pirkanmaan hyvinvointialueen väkivallan ehkäisyn toimenpideohjelma (4.4.2024 § 10)
- Pirkanmaan hyvinvointialueen hyvinvointisuunnitelmien 2023–2026 toimeenpanon tilannekatsaus (4.4.2024 § 11)
- Pirkanmaan hyvinvointialueen hyvinvointisuunnitelmien tilannekatsaus – LaNuPe (2.5.2024 § 17)
- Pirkanmaan hyvinvointialueen hyvinvointisuunnitelmien osavuosikatsaus (24.9.2024 § 36)
- Vastaus valtuustoaloitteeseen Pirkan Strategiassa mainitun tavoitteen yhteistyö kuntien ja järjestöjen kanssa ennaltaehkäisevissä palveluissa (24.9.2024 § 37)
- Keskenmenopotilaan hoitopolku (24.10.2024 § 42)
- Pirkanmaan lapsibudjetoinnin pilottihanke (24.10.2024 § 43)

- Köyhyys Pirkanmaalla -sosiaalinen raportti (21.11.2024 § 51)
- Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen neuvottelut 2024 (21.11.2024 § 56)

Lisäksi valiokunta laati mietintöä väkivallan ehkäisystä ja otti kantaa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen riittävän resurssoinnin puolesta.

Tulevalla valtuustokaudella 2025 – 2029 valiokuntarakenne muuttuu ja Hyvinvointi- ja kokonaisturvallisuusvaliokunta tultaneen lakkauttamaan. Valiokunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen vastuuviranhaltija, hyte-tiimin kehittämisspäällikkö, on tuonut esiin huolensa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä myös tulevassa valiokuntarakenteessa.

7 Hyvinvointisuunnitelmien päivittäminen vuonna 2025

Hyvinvointisuunnitelmien toimeenpanossa nousi esiin läpi vuoden 2024 hyvinvointialueen ja kuntien suunnitelmien synkronoimattomuus niin ajallisesti kuin sisällöllisestikin. Iso osa kunnista toteuttaa suunnitelmaansa valtuustokauteen sidottuna, Pirkan suunnitelmat on tehty vuosille 2023 – 2026 ja niiden toteutus on osin käynnistynyt vasta aluevaltuuston päätöksen 12.2.2024 jälkeen. Etenkin kuntatoimijat ovat viitanneet hyvinä esimerkkeinä ne alueet, joissa hyvinvointialueiden alueelliset ja kuntien hyte-suunnitelmat oli laadittu yhdessä, samalle aikajaksolle ja samoin painotuksin. Pirkanmaan hyvinvointialueen nykyisiä suunnitelmia on haasteellisempi sovittaa yhteen kuntien suunnitelmien kanssa, joka osaltaan haittaa yhteisen tilannekuvan muodostamista sekä tekemisen priorisointia, ohjausta ja raportointia.

Hyte-neuvotteluissa sekä Tampereen seudun hyvinvointijohtamisen verkostossa ja hyvinvointikoordinaattoriverkostossa käytyjen keskustelun johdosta on loppuvuonna 2024 esitetty, että nykyiset Pirkanmaan hyvinvointialueen hyvinvointisuunnitelmat vuosille 2023 – 2026 tultaisiin päivittämään vuoden 2025 aikana siten, että ne kattaisivat valtuustokauden 2025 – 2029. Tämä mahdollistaisi muun muassa samaan aikasykliin pääsyn suurimman osan Pirkanmaan kuntien kanssa hyvinvointisuunnitelmien osalta ja voisi osaltaan mahdollistaa entistä vaikuttavampaa yhteistyötä toimijoiden kesken.

8 Lähteet ja lisätietoa

Pirkanmaan hyvinvointialueen hyvinvointisuunnitelmat ([Säännöt, ohjelmat ja suunnitelmat -pirha.fi](#)):

[Pirkanmaan hyvinvointikertomus ja -suunnitelma 2023-2026](#)

[Pirkanmaan alueellinen opiskeluhoitosuunnitelma](#)

[Pirkanmaan hyvinvointialueen ehkäisevän päihdetyön suunnitelma vuosille 2023-2026](#)

[Pirkanmaan hyvinvointialueen ikääntyneiden hyvinvointisuunnitelma 2023-2026](#)

[Pirkanmaan hyvinvointialueen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma vuosille 2023-2026](#)

[Pirkanmaan hyvinvointialueen neuvolasuunnitelma vuosille 2023-2026](#)

[Pirkanmaan hyvinvointialueen väkivallan ehkäisyn toimenpideohjelma 2024 - 2026](#) (pdf)

Pirkanmaan alueellinen kulttuurihyvinvointisuunnitelma:

[Pirkanmaan alueellinen kulttuurihyvinvointisuunnitelma](#)

Tilastokeskus 6.3.2025: Suomalaisten toimeentulovaikkeudet lisääntyivät jo kolmatta vuotta peräkkäin <https://stat.fi/fi/uutinen/Suomalaisten-toimeentulovaikkeudet-lisaaentyivaet-jo-kolmatta-vuotta-peraekkaein>

Pirkanmaan hyvinvointialueen rakenteellisen sosiaalityön sosiaaliset raportit:

- [Lähisuhdeväkivallan ilmentyminen ja työskentelyn kehittäminen Pirkanmaan hyvinvointialueella - sosiaalinen raportti 2025](#)
- [Asunnottomuus Sisä-Suomen yhteistyöalueella 2024 - sosiaalinen raportti](#)
- [Köyhyys Pirkanmaalla 2024 - sosiaalinen raportti](#)
- [Huumeilmiöt Pirkanmaalla 2024 - sosiaalinen raportti](#)

FinLapset-tulokset, THL 11.2.2025 <https://thl.fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/finlapset-lasten-nuorten-ja-perheiden-terveys-hyvinvointi-ja-palvelut/finlapset-tulokset>

Grönroos, R., Jäntti, M. & Solja P. (2024) Tampereella muistettiin henkirikoksen uhriksi joutuneita naisia - maakunnassa takana synkkä vuosi. Yle 26.11.2024. <https://yle.fi/a/74-20126956>

Vuorenmaa Maaret; Mäki Päivi; Tuovinen Eveliina; Kauppala Tuuli. [Lasten ja nuorten yli-paino ja lihavuus 2023](#) [Linkki toiselle sivustolle](#) [Avautuu uudessa välilehdessä](#) Tilastoraportti 52/2024. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2024.

[Hyvinvointia elintavoilla -sivusto](#)

Elintapaohjauksen käsikirja Pirhan intrassa: <https://intra.pirha.fi/group/elintapaohjauksen-kasikirja/etusivu>

Ravitsemuskäsikirjan Pirhan intrassa: <https://intra.pirha.fi/group/ravitsemuskasikirja/etusivu>

Perhe- ja synnytysvalmennus: <https://www.pirha.fi/palvelut/lasten-ja-perheiden-palvelut/raskaus-ja-synnytys/perhe-ja-synnytysvalmennus>

Tietoa Pirkanmaan perhekeskuksesta <https://www.pirha.fi/web/digiperhe/pirkanmaan-perhekeskus/tietoa-pirkanmaan-perhekeskuksesta>

Digiperhe <https://www.pirha.fi/web/digiperhe>

Sekasin-chat: www.sekasin.fi

Vegemi www.vegemi.fi

Digilähitori: <https://www.pirha.fi/digilahitori>

Apua väkivaltaan -sivusto: www.pirha.fi/palvelut/kiireellinen-hoito-ja-paivystys/apua-vakivaltaan

Sydänliitto, Neuvokas perhe: <https://neuvokasperhe.fi>

Opetushallinto, Move!-mittaustuloksia: www.oph.fi/fi/kouluts-jatutkinnot/move-mittaustuloksia

Ehkäisevän päihdetyön somekampanja Onks kaikki ok? [Onks kaikki ok? - Hyvinvointia elintavoilla - pirha.fi](https://onkskaikkiok.fi)

Pirkanmaan hyvinvointialueen Nepsy-sivusto: www.pirha.fi/nepsy

Pirhan Asiakaskokemuksen ja osallistumisen ohjelman 2023-2025 vuosiraportti 2024:

<https://pirha.cloudnc.fi/download/noname/%7B921ab12b-7902-4f5b-9b9a-677330163a8a%7D/62594>

Kaikukortti: <https://kaikukortti.fi>

THL, Äitiys- ja lastenneuvoloiden asiakaspalautekyselyt, <https://thl.fi/aiheet/sote-palvelujen-johtaminen/asiakas-palveluissa/asiakaskokemus/asiakaspalautekyselyt/neuvoloiden-asiakaspalautekyselyt>

Pirhan palveluneuvonta: www.pirha.fi/palvelut/neuvonta-ja-ohjaus/palveluneuvonta

Vape-info: [Sähkösavuke sauhuaa monilla nuorilla - katso infotilaisuuden tallenne - pirha.fi](https://vapeinfo.pirha.fi)

Väkivallan ehkäisyn intra-sivut Pirhan ammattilaisille:

<https://intra.pirha.fi/group/guest/vakivallan-ehkaisy>

Kaatumisen ehkäisy ikäihmisten palveluissa: [Kaatumisen ehkäisy - Ikäihmisten ja vammaisten palvelut - intra.pirha.fi](https://kaatumisen-ehkaisy.pirha.fi)

Barnahus-hanke 2019-2025: <https://barnahus.fi/barnahus-hanke-2019-2025>

Ankkuri-toimintamalli: <https://ankkuritoiminta.fi>

MARAK (MARAC = Multi-Agency Risk Assessment Conference): <https://rikoksentorjunta.fi/marak>

Vastaus valtuustoaloitteeseen kuntien ja hyvinvointialueen yhteistyöstä, Pirkanmaan aluehallitus kokous 25.11.2024: [https://pirha.cloudnc.fi/fi-FI/Toimielimet/Aluehallitus/Kokous_25112024/Vastaus_valtuustoaloitteeseen__Yhteistyo\(24874\)](https://pirha.cloudnc.fi/fi-FI/Toimielimet/Aluehallitus/Kokous_25112024/Vastaus_valtuustoaloitteeseen__Yhteistyo(24874))

Pirkanmaan hyvinvointialueen järjestöyhteistyön asiakirja: [Pirkanmaan hyvinvointialueen järjestöyhteistyön asiakirja](#)

Suomen kestävä kasvun ohjelman, Hoitoon pikaisesti Pirkanmaalla uusilla toimintamalleilla (Hoppu), RRP2 inv. 2 -hankkeessa toteutetut toimintamallit Innokylässä:

Toimintamalli 1: [Pirkanmaan elintapaohjauksen digitaalinen palvelutarjotin](#) (innokyla.fi)

Toimintamalli 2: [Hyvinvointia edistävän palvelutiedon hyödyntäminen digitaalisen palvelutarjottimen kehittämisessä](#) (innokyla.fi)

Toimintamalli 3: [Hyvinvoinnin puheeksi ottamisen viestintämateriaali Pirkanmaan hyvinvointialueella](#) (innokyla.fi)

Toimintamalli 4: [Elintapaohjauskäytäntöjen yhtenäistäminen Pirkanmaalla](#) (innokyla.fi)

Toimintamalli 5: [Elintapaohjauksen vaikuttavuusmittariston kehittäminen](#) (innokyla.fi)

Toimintamalli 6: [Elintapaohjauksen ammattilaisten osaamisen lisääminen, Pirkanmaan HVA](#) (innokyla.fi)

Toimintamalli 7: [Yhtenäiset ravitsemusohjausmateriaalit, Pirkanmaan hva](#) (innokyla.fi)

Toimintamalli 8: [Pirkanmaan alueellinen liikuntaneuvonnan toimintamalli](#) (innokyla.fi)

Toimintamalli 9: [Kulttuurihyvinvointipalveluiden laatukriteeristö, Pirkanmaan HVA](#) (innokyla.fi)

Toimintamalli 10: [Ravitsemusohjauksen ja -hoidon johtamismalli osana HYTE johtamismallia, Pirkanmaan hva](#) (innokyla.fi)

